

Hösten 2012
Lärarytildningen
Examensarbete

”Fånga barnens lärande och synliggöra det”

En intervjustudie angående förskollärares
uppfattningar om pedagogisk dokumentation.

Författare
Emelie Brinck
Malin Johansson

Handledare
Ingrid Lindahl

”Fånga barnens lärande och synliggöra det”

En intervjustudie angående förskollärares uppfattningar om pedagogisk dokumentation.

Abstract

Syftet med denna uppsats var att ta reda på förskollärares uppfattningar om pedagogisk dokumentation och även hur de ser på barns delaktighet och inflytande i denna. Vi använde oss av en kvalitativ intervjustudie för vår undersökning. Vårt resultat visar att förskollärarna använder sig av pedagogisk dokumentation, men vi har funnit att förskollärarna har olika syfte med den pedagogiska dokumentationen vilket resulterar i att den används på olika sätt ute i verksamheten. Barnens delaktighet och inflytande fann vi till vis del, men våra intervjuade förskollärare nämner tidsbrist som en bidragande faktor till varför barnens delaktighet begränsas. Vår slutsats är att den pedagogiska dokumentationen upplevs ha en framtid ute i verksamheten på förskolorna. Förskollärarna i vår studie ser positivt på pedagogisk dokumentation och ser i den en process som utvecklar och driver verksamheten med barnen framåt.

Ämnesord: Pedagogisk dokumentation, förskollärare, förskolan, reflektion, barns delaktighet.

INNEHÅLL

1. INLEDNING	6
1.1 Syfte	7
2 LITTERATURGENOMGÅNG	7
2.1 Teoretiskt perspektiv	7
2.2 Observera och kategorisera	8
2.3 Det kunskapsskapande barnet	9
2.5 Varför pedagogisk dokumentation?	11
2.5.1 Kommunikation, reflektion och utveckling	12
2.6 Problematik	13
2.6.1 Etik	14
2.6.2 Delaktighet och subjektivitet.....	15
2.7 Dokumentation - en del av dagens samhälle.....	16
2.8 Sammanfattning av litteraturen	17
3. PROBLEMPRECISERING	18
4. METOD.....	18
4.1 Intervjustudie som metod	18
4.2 Undersökningsgrupp	19
4.3 Insamlingsmetod	20
4.4 Bearbetning och analys	20
4.5 Etiska överväganden	21
4.6 Trovärdighet och rimlighet.....	22
4.7 Diskussion kring metodval.....	22
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	23
5.1 ”Det har ju kommit väldigt mer i ropet nu”	23
5.2 ”Det är barnens tankar och vad de säger som är i fokus”	25
5.3 ”Få bekräftelse på att vi faktiskt har ett lärande”	28
5.4 ”Det är bara att gilla läget och göra det”	29
5.5 ”Det är ju dem som vi dokumenterar om”	30
5.6 ”Man får trola med knäna”	33
5.7 ”Vi försöker ju dokumentera allt vi gör”	35
5.8 ”IUP använder vi oss inte av”	37
5.9 Analys.....	38
6. DISKUSSION	40
7. SAMMANFATTNING	44
7.1 Förslag för vidare forskning	45
REFERENSLISTA.....	46
Bilaga – Intervjufrågor	48

Förord

Arbetet med denna uppsats har ibland känts som en upptäcktfärd, den har tagit oss med på en slingrig väg med uppförsbackar och nedförsbackar. Fågelkvitter, hantverksljud och pianospel har följt oss under vår resa. Vi visste nog inte egentligen var slutdestinationen var när vi började, men nu är vi äntligen framme!

Ett stort tack till våra familjer som gett oss tid till att sitta med detta arbete och för den förståelse ni har visat oss under denna tid!

Vi vill även tacka våra informanter som hjälpt oss att utforma denna C-uppsats, tack för att vi fick ta del av era tankar, utan er hade denna uppsats inte blivit till.

Vi vill slutligen tacka vår handledare Ingrid Lindahl som hjälpt oss under vägen och visat olika färdriktningar. Tack för ditt engagemang, de råd och tips vi fått under arbetets gång och för din snabba respons.

Kristianstad 2012-12-30

Emelie Brinck och Malin Johansson

1. INLEDNING

Den här studien handlar om pedagogisk dokumentation i förskolan. En av anledningarna till att vi valt detta område för vår studie är att vi är i slutfasen av vår förskolläraryt utbildning. Under vår utbildning har vi kommit i kontakt med pedagogisk dokumentation på olika sätt. Vi har mött den både under tiden på högskolan och i samband med vår verksamhetsförlagda utbildning och detta har skapat ett intresse hos oss. Vi har även sett att det i de nya styrdokumenterna för förskolan finns ett allt större krav på dokumentation (Skolverket, 2010). Detta nya fokus på dokumentation i förskolan har lett till att vi valt att fördjupa vår kunskap kring detta ämne. Skolverket ser gärna att förskolorna använder sig av pedagogisk dokumentation, vilket ses genom det material som getts ut som stöd för förskolorna i arbetet med att utveckla förskolans verksamhet (Palmer, 2012). Detta material har utvecklats i samråd och granskats med hjälp av olika experter inom ämnet pedagogisk dokumentation, exempelvis G. Dahlberg, H. Lenz Taguchi och E. Nordin-Hultman.

Dokumentation nämns i förskolans läroplan som ett ansvarsområde för förskollärare, de har ansvar för att: ”varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner” (Skolverket, 2010, s. 14). Anledningen till denna tyngdpunkt på dokumentation är enligt Skolverket att utvärdera kvaliteten i förskolan för att på så sätt kunna skapa goda förutsättningar för lärande. Genom att utvärdera dokumentationen menas det att nya vägar för arbetsprocesser med barnen kan hittas och verksamheten utvecklas (a.a.). Barns utveckling och lärande ska alltså följas och dokumenteras under tiden på förskolan för att utveckla verksamheten. Frågan är hur detta kommer att tolkas i förskolan. Hur och för vem används pedagogisk dokumentation ute på förskolorna? Vad finns det för problematik kring användandet av pedagogisk dokumentation? Dessa är några av de områden som vi vill fördjupa oss inom.

I läroplanen för förskolan kan vi även läsa att förskollärare ska ansvara för att ”förskolan tillämpar ett demokratiskt arbetssätt där barnen aktivt deltar” (Skolverket, 2010, s. 8). Ges barnen denna möjlighet i arbetet kring dokumentationen undrar vi, detta arbete som i dagens förskola har stor plats. Denna fråga har lett till att vi vill ta reda på om och hur barnen är delaktiga i den pedagogiska dokumentationen ute i förskoleverksamheten.

1.1 Syfte

Vårt syfte med detta arbete är att belysa hur förskollärare i förskoleverksamheten tolkar pedagogisk dokumentation. Vi vill även synliggöra hur förskollärarna ser på barns delaktighet och inflytande i pedagogisk dokumentation.

2 LITTERATURGENOMGÅNG

Vad menas egentligen med pedagogisk dokumentation? I detta kapitel tar vi upp vårt teoretiska perspektiv, granskar litteratur och forskning som finns kring ämnet och belyser uttrycket ”pedagogisk dokumentation”. Vilket innehåll finns i detta begrepp? Vi tittar i litteraturen om användningsområden: för vem det ska användas, hur det kan användas och varför det ska användas i förskoleverksamheten. Finns det några svårigheter med detta sätt att dokumentera? Hur ser historien ut kring den pedagogiska dokumentationen? Vi tittar på var detta sätt att dokumentera har sin bakgrund och hur dokumentationen i förskolan har sett ut genom tiderna.

2.1 Teoretiskt perspektiv

Det teoretiska perspektiv vi har tagit intryck av är det postmoderna perspektivet. Det synsätt som finns på barns lärande och utveckling inom detta perspektiv är anledningen till att vi funnit detta perspektiv intressant. Det är i detta perspektiv processen i barns lärande som är i fokus snarare än målet och resultatet förklarar Dahlberg, Moss och Pence (2001). Vi har tagit del av postmodernism såsom det framställs av författarna och sett hur detta perspektiv representerar ett alternativ till barnobservation där avsikten är att kategorisera barns kunskaper och färdigheter utifrån en statisk linjär syn på kunskap och utveckling.

Inom det postmoderna perspektivet finns det ingen verklighet som väntar på att bli upptäckt eller någon kunskap som är definitiv och väntar på att bli upptäckt av oss. Istället ses världen som socialt konstruerad, vi människor deltar aktivt i att konstruera vår egen värld och kunskapen om den (Dahlberg, Moss & Pence, 2001). För att skapa mening är vi i ständigt samspel med andra. Barnets kunskapsprocess ses inte som en trappa där barnet går från oklara föreställningar till mer avancerade, utan kan mer liknas vid ”ett garnnystan” (Lenz Taguchi, 2000, s. 111) där kunskap konstrueras socialt barn emellan och mellan barn och vuxna. I ett

postmodernt samhälle ses barnet ur en helhetssyn där det sociala sammanhanget, omgivningen och barnet bildar denna helhet (Dahlberg m.fl., 2001). Barnets lärande har en grund i det sammanhang och i den kultur som barnet lever i. Vidare finns det inom det postmoderna synsättet en medvetenhet om hur betraktaren skapar en bild av barnet utifrån de värderingar och synsätt denne har (a.a.).

2.2 Observera och kategorisera

Det har länge funnits traditioner inom förskoleverksamheten att observera barn. Avsikten med barnobservationerna, som funnits i förskolan sedan 1930-talet med Elsa Köhler som drivkraft var att genom ett utvecklingspsykologiskt perspektiv observera barnen (Lindahl, 2009). I dessa observationer skulle barnen följas utifrån förbestämda kategorier för att se om de klarade av det som ansågs normalt för barn i respektive åldersgrupp (Dahlberg m.fl., 2001; Lenz Taguchi, 2000; Palmer, 2012).

Dahlberg m.fl. (2001) menar att det är viktigt att förstå att pedagogisk dokumentation inte är en barnobservation. De förklarar att i pedagogisk dokumentation är grundtanken att ”försöka se och förstå vad som pågår i det pedagogiska arbetet och vad barnen har kapacitet för utan en på förhand bestämd ram av förväntningar och normer” (s. 218). Det utvecklingspsykologiska sättet att se på barn finns dock även i dagens förskolor (Palmer, 2012; Wehner Godée, 2000). Skolverket förtydligar i sitt stödmaterial för förskolans verksamhet att dessa observationer med förutbestämda kriterier inte överensstämmer med de intentioner som finns i läroplanen. Att analysera och tänka kring de utvärderingsmetoder som väljs är av stor vikt för hur verksamheten, då detta tillvägagångssätt lägger grunden för hur verksamheten kan utvärderas och kvalitén utvecklas (Palmer, 2012). Elfström (2005) har skrivit en avhandling kring individuella utvecklingsplaner (IUP) och hur dessa används som en utvärderingsmetod för verksamheten. Utvecklingsplanerna ses även som ett medel för att dokumentera barns utveckling och lärande. Författaren granskade hur detta verktyg användes i förskolan och nämner att det i läroplanen för förskolan inte står utskrivet något om individuella utvecklingsplaner, trots detta är IUP ändå något som används inom förskoleverksamheten. Enligt Elfström (2005) väcker användandet av individuella utvecklingsplaner i förskolan viktiga frågor, så som vart fokus ska ligga i dokumentationerna och hur barnet synliggörs genom detta sätt att dokumentera. Trots att pedagogerna i Elfströms studie uttrycker att det är barns färdigheter som ska vara i fokus i utvecklingsplanerna, förklarar de samtidigt att det inte

går att bortse från barnens svårigheter och att planen utformas utifrån det barnet uppfattas sakna.

2.3 Det kunskapsskapande barnet

I norra Italien ligger staden Reggio Emilia, i slutet av 1960-talet satte det kreativa arbetet med pedagogisk dokumentation igång här (Lenz Taguchi, 2012). Denna stad har inspirerat många pedagoger att använda pedagogisk dokumentation som ett redskap i verksamheten. (Dahlberg, Moss & Pence, 2001; Wehner-Godée, 2000). Reggio Emilia står för en pedagogisk filosofi där barnet ses som aktiva, kompetenta kunskapstörstande subjekt. Hur barnen skapar kunskap är av stor vikt och grunden i denna filosofi: ”den kunskap som vuxna kan få om och av barn är lika viktig som den kunskap som vuxna kan ge barnen” (Lenz Taguchi, 1997, s. 7). Inom Reggio Emilia dokumenteras barnens uttryck och föreställningar med mera för att se hur barnen kan utmanas vidare i verksamheten (Lenz Taguchi, 2000). Dokumentation används här inte som ett sätt att få syn på vad barnen kan och hur de utvecklas, utan istället ligger fokus på barnet, dess tankar, frågor och hur det ser på sin omvärld (Lindahl i Svenning, 2011). Vi kommer i vår litteraturgenomgång till viss del använda oss av Svenning (2011) då vi anser att författaren behandlar intressanta aspekter på arbetet med dokumentation i förskolan. Författarens erfarenheter kommer från det arbete kring dokumentation som används och är tradition i förskoleverksamhet i Norge. Samtidigt som Svenning berör dessa för oss intressanta områden som behandlar etik och delaktighet, kan det ifrågasättas hur författaren ser på arbetet med dokumentation i förskolan. Vi kan utläsa att pedagogisk dokumentation enligt Svenning används som ett redskap för pedagogen för att ta reda på vad barn kan och inte kan. Detta står i tydlig kontrast med Dahlberg m.fl. (2001) och Lenz Taguchi (1997) som i ett postmodernt perspektiv ser på pedagogisk dokumentation som ett redskap för pedagoger i syfte att utveckla det utforskande arbetet i verksamheten, där barnens frågor och vad de undrar över i sin omvärld är en drivande kraft, här läggs fokus inte på vad barnen kan. I detta perspektiv finns det en vilja att förändra makten från den vuxne till barnet som ska få makt över sina egna läroprocesser (Lenz Taguchi, 2000). Hos Svenning (2011) finner vi en paradox, att å ena sidan ”kunna följa barns utveckling och lärande” och se till ”barns delaktighet och inflytande” vilket även går att finna i läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010). I den kan vi läsa att barnets lärande och utveckling systematiskt ska dokumenteras och analyseras, samtidigt som förskolan ska använda sig av ett demokratiskt arbetssätt med aktivt deltagande barn.

2.4 Den reviderade läroplanen

Vad står i läroplanen om dokumentation och pedagogisk dokumentation? Vi har undersökt förskolans reviderade läroplan för att se vad det egentligen står om dokumentation och pedagogisk dokumentation, det vi funnit av denna granskning kommer vi att redovisa i detta kapitel.

Vi kan i läroplanen för förskolan utläsa att dokumentation i förskolan ska användas för att följa lärandet och hur barnet utvecklas, det ska sedan analyseras. Fortsättningsvis står det i läroplanen för förskolan att ”kunskap om varje barns erfarenheter, kunnande och delaktighet” (Skolverket, 2010, s. 14) behövs för att verksamheten ska kunna bli ett stöd för barnen och även för att kunna utmana dem i deras lärande. Något som också nämns är att det finns ett behov av kunskap om hur barnens förmågor utvecklas.

Vi går nu vidare in på förskollärarens ansvar vad gäller dokumentationen. I den reviderade läroplanen för förskolan står att förskolläraren ska ansvara för ett ”kontinuerligt och systematiskt” (Skolverket, 2010, s. 14) dokumenterande och analyserande gällande barns ”utveckling och lärande” (a.a., s. 14). Dokumentationen ska sedan användas på det vis att en utvärdering av verksamheten ska ske genom den. I utvärderingen ställs barnens möjligheter för utveckling och lärande mot de mål och intentioner som återfinns i läroplanen, för att se om och hur förskoleverksamheten möter dessa.

I läroplanen för förskolan kan vi se ett stort fokus på att följa och utvärdera barns utveckling och lärande. En anledning till detta, att barnets utveckling och lärande ska följas och dokumenteras på detta vis är sammanfattningsvis för att ”skapa goda villkor för lärande” (s. 14). En annan anledning till att det finns ett fokus på hur och att barnen lär sig är att på så vis utveckla kvalitén i förskolan. Detta kan uppnås genom en granskning av arbetsprocesser och barns förutsättningar för lärande och utveckling menar Skolverket.

Vad är det då som ska dokumenteras? I texten hittar vi att det är ”varje barns lärande och utveckling” (Skolverket, 2010, s. 14) men även ”barns förmågor och kunnande” (s. 15). Samtidigt som vi kan se att anledningen till att barn följs på detta vis är för att utveckla verksamheten, gå det inte att komma ifrån att barnens förmågor ska dokumenteras kontinuerligt för att se att de utvecklas. Här ser vi en kontrast mot det postmoderna

perspektivet där det är barnens lärandeprocess som är i blickfånget, inte vad de lär sig utan istället vad som händer under själva lärandet (Lenz Taguchi, 2000).

Det står inte i läroplanen utskrivet något om pedagogisk dokumentation, vi kan hitta samband i vissa uttryck så som att barnens ”utforskande, frågor, erfarenheter och engagemang” (s. 14) ska tas tillvara i verksamheten, att genom dokumentationen se hur barn lär sig och att pedagogiska processer ska följas upp och utvärderas (Skolverket, 2010). Men tyngdpunkten för dokumentationen i läroplanen stämmer inte överrens med det innehåll som idag ges den pedagogiska dokumentationen, det krävs ett reflektionsarbete kring dokumentationen där vägar för det fortsatta arbetet tas tillvara på, genom denna reflektion kan dokumentationen räknas som pedagogisk menar Lenz Taguchi (2000). Vidare förklarar författaren att ”fokus i ett sådant arbete, för både barn och vuxna, är lärandets process snarare än målet/resultatet” (s. 110). Reflektionsarbete och fokus på processen under dokumentationsarbetet är något vi saknar i vår granskning av läroplanen för förskolan.

2.5 Varför pedagogisk dokumentation?

Enligt Lenz Taguchi (1997) kan vi genom att dokumentera barnets olika uttryck, exempelvis vad det säger och gör, lära oss någonting som pedagoger. Författaren menar att vi med hjälp av denna dokumentation ges en inblick i barnets livsvärld och se ”hur de upplever, förstår och uttrycker omvärlden” (s. 33). För Lenz Taguchi finns här en möjlighet att se barnet som subjekt vilket enligt författaren innebär att det är barnets upplevelser och erfarenheter som står i fokus. Bjervås (2011) har i sin avhandling funnit att lärarna ser den pedagogiska dokumentationen som något betydelsefullt. Lärarna uttrycker att de genom den kan upptäcka sitt eget synsätt på barns lärande och utveckling och hur barnen utvecklas genom sitt lärande, detta ser Bjervås som ett av motiven till att den pedagogiska dokumentationen bör prioriteras i verksamheten.

Lenz Taguchi (2012) har ett nytt sätt att tänka kring pedagogisk dokumentation som vi här vill nämna lite kort. Författaren har sett att fokus i dokumentationerna ofta funnits i det sociala, barnens uttalanden och det de gör. Något som glömts bort menar hon är ”materialens och tingens agens” (s. 19). Genom detta sätt att använda pedagogisk dokumentation menar författaren att vi får syn på det ”lärandefenomenet” (s. 84) som skapas genom att föremålen, materialen, miljön och barnet interagerar med varandra. Genom att få upp ögonen för deras del i dokumentationen och skapa ett helhetstänkande kring detta kommer sättet vi organiserar och förstår det pedagogiska arbetet förändras menar Lenz Taguchi (2012).

2.5.1 Kommunikation, reflektion och utveckling

Dokumentationer har varit en del av den svenska förskoleverksamheten i många år. Vad är det då som skiljer en dokumentation från en pedagogisk dokumentation? Dahlberg, Moss och Pence (2001) ser denna övergång genom att dokumentationen används medvetet i en process där det reflekteras det runt innehållet - de material som tillkommit genom exempelvis ”anteckningar om det som sägs och görs, videoinspelningar, stillbilder” (s. 20). Åsén (2003) förklarar att ett en dokumentation blir pedagogisk när den används som ”utgångspunkt för reflektion” (s. 53). För Dahlberg m.fl. (2001) är den pedagogiska dokumentationen både ett innehåll och en process.

En viktig del i den pedagogiska dokumentationen är dialog (Bjervås, 2011; Dahlberg, Moss & Pence, 2001; Lenz Taguchi, 1997). Lenz Taguchi (1997) lyfter fram detta användningsområde och menar att den pedagogiska dokumentationen blir ett medel för kommunikation genom att det förs diskussioner kring foto, målningar och intervjuer etcetera. Pedagogen får då syn på barnets erfarenheter och kunskap och kan tillsammans med barnet reflektera över dess läroprocess. Även i Bjervås avhandling (2011) kan vi utläsa att lärarna uppfattar dokumentationer som ett stöd för kommunikationen och även de små barnen som inte har den verbala förmågan får på så vis uttrycka sig.

Lenz Taguchi (1997) menar vidare att pedagogisk dokumentation även är ett förhållningssätt, där pedagogerna behöver reflektera över det arbetssätt de valt. Reflektionen bör ske gemensamt och inte enbart mellan barn och pedagoger utan även ”barnen emellan, pedagoger emellan men även familjen och förskolan emellan” (s. 15). Dokumentationen kan genom reflektionen bli ett redskap för pedagogerna att få syn på vad de gör i verksamheten och ge dem en insikt om varför de agerar på ett visst sätt i olika situationer tillsammans med barnen (Johansson, 2005). Det synsätt och förhållningssätt pedagogen eller pedagogerna har speglas i dokumentationen (Palmer, 2012; Lenz Taguchi, 1997). Samtidigt menar Palmer (2012) att det är viktigt att tänka på att det inte är en fullständig bild av verksamheten kommer fram genom dokumentationen, men att vi genom att göra en genomskärning kan se vart vi är på väg. Lenz Taguchi (2000) har i sitt forskningsprojekt kring pedagogisk dokumentation sett att pedagoger på förskolan hade enklare för att använda pedagogisk dokumentation dekonstruktivt i förhållande till barnens tänkande. Det vill säga att bryta ner dokumentationen i bitar, analysera den ur olika vinklar för att sedan sätta in den i nytt sammanhang och bygga upp den igen. Däremot fann författaren att pedagogerna upplevde det svårare att analysera sitt eget handlande och tänkande i dokumentationerna. Lenz Taguchi ser en nödvändighet i att tänka

dekonstruktivt kring sitt eget arbete för att pedagogisk dokumentation ska kunna bli ett medel för förändringsarbete i verksamheten. Några frågor som kan lyftas för att få till detta förändringsarbete är enligt författaren:

Vad är det som gör att vi gör det vi gör, och säger det vi säger till barnen och till varandra? Hur kommer det sig att vi förstår det barnen tänker och gör just på just det sättet vi förstår det? Och vad är det som gör att vi förstår själva praktiken och vårt eget handlande på det sätt vi förstår det? (Lenz Taguchi, 2000, s. 275)

Genom att använda oss av diskussion och reflektion i den pedagogiska dokumentationen kan vi hitta nya vägar för innehållet i verksamheten (Lenz Taguchi, 1997; Palmer, 2012; Wehner-Godée, 2005). Barnens delaktighet spelar här en värdefull roll. Det är barnens tankar, reflektioner, frågor, idéer med mera som ska bilda utgångspunkten för hur utvecklingen av verksamheten ska se ut (Palmer, 2012). Lenz Taguchi (1997) menar att barnen genom pedagogisk dokumentation även kan få makt över sitt eget lärande, på det vis att de blir delaktiga i processen, får reflektera kring sitt lärande och visar vägen till utveckling.

Vägen till utveckling kan även hittas genom utvärdering förklarar Åsén (2003). Det finns två traditioner inom utvärdering i förskolan, den praktikbaserade och den målstyrda. Den praktikbaserade har en utgångspunkt i arbetet med barngruppen med syfte att utveckla verksamheten. Den målstyrda utvärderingen hittar sin utgångspunkt i mål/kriterier med syfte att jämföra kvalitén på förskolan i relation mot de mål som finns för denna. Då det i förskolan endast finns mål att sträva mot, menar Åsén att pedagogisk dokumentation passar som medel för utvärdering. Han förklarar vidare att anledningen till detta är att fokus i pedagogisk dokumentation ligger på kunskapsprocesser och inte i det färdiga resultatet.

2.6 Problematik

Pedagogisk dokumentation är ett relativt nytt arbetssätt och det kan skapa förvirring och bidra till att det blir en sämre kopia då kunskapen kring det inte är tillräcklig. Det finns pedagogiska verksamheter som har fått fel uppfattning om denna sorts dokumentation då de tror att det bara handlar om att samla ihop barnens verk och sätta upp det på väggarna (Wehner-Godée, 2000). Tidsaspekten är även något som ses som ett hinder, då pedagogerna inte hinner med att reflektera över dokumentationerna. För att det ska fungera ute på förskolorna får inte den pedagogiska dokumentationen läggas på som ytterligare ett moment i den dagliga verksamheten utan då istället ersätta något annat förklarar Wehner-Godée (2000). Även Åsén (2003) nämner vikten av att pedagogisk dokumentation blir en integrerad och naturlig del av

verksamheten. Utan detta går det inte att använda den för att synliggöra vad som sker i verksamheten menar författaren, och förklarar vidare att detta endast kan ske i "en kultur av samarbete, reflektion och kommunikation" (s. 53). Lenz Taguchi (2000) menar att pedagogisk dokumentation gör att "frågor om tid, planering och organisation" (s. 208) kommer upp. Tid behövs till reflektion, förarbete och arbete med själva dokumentationen. Det behövs stöttning från ledningen och även organisatorisk utrymme för att inte missnöje ska infinna sig, även om arbetet samtidigt upplevs som något roligt. Det krävs i arbetet med pedagogisk dokumentation engagemang, en fråga författaren ställer sig är hur engagerad en människa orkar vara? En annan aspekt på detta arbete är något som tas upp i Bjervås avhandling (2011) där lärarna tar upp att själva dokumentationens moment ses som ett problem eftersom pedagogen avskärmas från verksamheten när de dokumenterar.

Vallberg Roth (2011) menar att det finns skäl att kritiskt granska det sätt dokumentation används i förskolorna. Det finns många frågor som kommer upp som pedagogerna i verksamheten behöver reflektera kring. Författaren nämner hur de didaktiska frågorna vad, hur och varför kan användas för att synliggöra hur bedömningen i dokumentationen sker, vilket då leder till syftet bakom dokumentationen. Är det lärandeprocess eller resultat som ska vara i fokus, författaren går vidare in på om det kanske är barnens "minneskunskaper eller fantasi" som ska bedömas. Författaren ser här en komplexitet i arbetet med dokumentation i förskolan, att ha barnens bästa i åtanke samtidigt som det finns mål att sträva mot.

2.6.1 Etik

Med pedagogisk dokumentation följer också ett tänkande kring etik. Det kan exempelvis gälla barnens möjlighet att påverka medverkan i dokumentationen men också förhållningssätt och maktbalansen mellan barn och pedagoger (Palmer, 2012). Lindgren och Sparrman menar att debatten kring etiken i dokumentationen behöver få större utrymme, särskilt vad den innebär för barnen som blir dokumenterade. De tar upp frågan om dessa barn kanske borde ses på samma sätt och ges samma skydd "som exempelvis forskare erbjuder de barn de beforskar" (2003, s. 58). Komplexiteten med dokumentationen är något som även Palmer (2012) berör, författaren menar att det ska finnas en möjlighet för barn att välja huruvida de vill delta i den pedagogiska dokumentationen eller ej.

Lindgren & Sparrman (2003) problematiserar hur pedagoger använder sig av att videofilma barnen i förskoleverksamheten. De lyfter fram att pedagogernas dokumentation av barnen är offentlig och visas för arbetskollegor, politiker och barnens kamrater. Barnens medgivande till detta är inget som beaktas. De ställer sig även frågan om hur mycket det professionella

arbets sättet där vi som pedagoger mer och mer intresserar oss för det barnen gör i fria leken ”är etiskt försvarbart” (s. 68) och var gränserna egentligen ska dras.

Vi kan även utläsa etiska ställningstaganden i dokumentationen som görs. Men genom att se de möjligheter och potential som följer med pedagogisk dokumentation menar Dahlberg m.fl. (2001) att vi kan använda den som en ”frigörande praktik”. Ett sätt att gå tillväga är att arbetslaget redan innan arbetet med pedagogisk dokumentation påbörjas sitter ner, diskuterar och reflekterar kring arbetsmetoder, förhållningssätt och etik (Palmer, 2012). I dessa samtal kan det öppnas upp möjligheter att prata om exempelvis maktbalanser eller förhållningssätt (a.a.). Samtidigt som det finns maktrelationer i dokumentationsarbetet menar Vallberg Roth (2011) att vi genom arbetet med pedagogisk dokumentation samtidigt kan synliggöra dessa. De riskerna vad gäller makt och kontroll som finns kring pedagogisk dokumentation menar Dahlberg, Moss och Pence (2001) att vi behöver vara uppmärksamma över. För om vi inte är det kan vi istället för att motstå kontroll och makt istället använda oss av det genom dokumentationen.

2.6.2 Delaktighet och subjektivitet

Genom den pedagogiska dokumentationen finns det möjlighet för barnen att vara delaktiga på flera olika sätt (Palmer, 2012). Det är en lång process att utforma förskolor där barnen får vara delaktiga på ett bra sätt. Det kräver att vi tänker i nya banor och tittar tillbaka på våra förskoltraditioner, de tankar vi har och har haft och hur vi ser på mötena med barnen menar Svenning (2011). Vilka möjligheter för barnen följer med den pedagogiska dokumentationsprocessen? Svenning menar att vi måste ge barnen möjligheter att vara delaktiga. Vi kan dock se att författaren gör det utifrån ett annat perspektiv än Lenz Taguchi. Delaktigheten hos Svenning rör rätten att säga nej, rätten att få vara med och hålla i kameran, men ytterst är det pedagogen som får ett bra underlag till att kunna bedöma barns utveckling och lärande. I Lenz Taguchis pedagogiska dokumentation görs barnet till subjekt i sin egen utforskande process tillsammans med andra barn och vuxna. Dokumentationen skall enligt Lenz Taguchi (1997) alltid återföras till barnen och vara deras redskap för att se och upptäcka.

Pedagogerna behöver reflektera kring delaktigheten och hitta plats för barnen att komma med sina åsikter och tankar även i arbetet med pedagogisk dokumentation (Palmer, 2012). Samtidigt som pedagogisk dokumentation ger möjlighet till delaktighet är detta ett ämne som oroar vissa förskollärare förklarar Svenning: ”Jag har träffat förskollärare som är bekymrade över att inte få den dokumentation de anser sig behöva om barnen skulle ha inflytande över den” (2011, s. 66). Författaren ställer fortsättningsvis frågan om det blir svårt att uppnå de mål

de vuxna har med den enskilda dokumentationen, om barnen ges möjlighet att välja hur eller om det ska delta? Det förhållningssätt som hör samman med pedagogisk dokumentation är uppbyggt på delaktighet förklarar Wehner-Godée (2000), pedagogen skapar ett band och en relation med barnet. Barnet ska vara delaktigt men även familjen som finns runt barnet ska finnas med. Johansson (2005) beskriver hur barnen genom att vara delaktiga i dokumentationerna får en chans att reflektera och upptäcka över hur de lär vilket ger barnen motivation till att vilja lära sig mer.

När dokumentationer görs går det inte att undgå att de blir subjektiva (Dahlberg, Moss & Pence, 2001; Palmer, 2012; Wehner-Godée, 2000). Wehner-Godée förklarar att vi genom en observation inte får reda på "sanningen" utan att observationen påverkas av den som observerar. Personen som gör dokumentationen ställs inför en rad val, exempelvis vilka delar som ska lyftas fram i dokumentationen eller vilka delar som inte ska vara med. Med detta följer ett ansvar menar Dahlberg m.fl. (2010), att vara den som bestämmer vad som ska skildras och visas upp ger en viss makt. En medvetenhet om denna problematik gör att det istället går att använda det till att se på sin egen roll, att titta på de valen som gjorts och reflektera kring dessa. Att vara medveten om att vi speglas i dokumentationerna: "... gör det lättare att kritiskt analysera vår dokumentations konstruerande karaktär och finna metoder för att motverka och motstå de dominerande regimerna" (s. 220). Wehner-Godée (2000) ser diskussion i arbetslaget som ett sätt att få dokumentationen att bli lite mindre subjektiv.

2.7 Dokumentation - en del av dagens samhälle

Dokumentation finns omkring oss i samhället idag på olika sätt. Vi filmas när vi handlar och när vi tankar bilen. När vi sitter vid datorn dokumenteras vi genom de sidor vi är inne på. Det går också att ta del av dokumentation över andra, exempelvis genom taxeringslistor. Dokumentation är en del av vår vardag idag och kanske inget vi reflekterar mycket över. Svenning (2011) undrar om denna vana vid dokumentation kanske leder till att vi inte problematiserar användandet av dokumentation i förskolan. För författaren väcks genom denna utveckling en viktig fråga om integritet:

Vi kan välja att betrakta dokumentation i förskolan som en del av en naturlig samhällsutveckling som även barnen måste inordnas i. Men vi kan också välja att utgå från att utvecklingen och bruket av dokumentation i förskolan och det övriga samhället innebär en ny uppgift för förskolan: att stärka barnens förmåga att värna sin integritet i ett samhälle präglad av ett omfattande dokumenterande. I så fall är det också nödvändigt att betrakta förskolornas egen dokumentationsverksamhet på samma sätt. (Svenning, 2011, s. 85)

Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation som metod i förskolan får dokumentation av barnen och deras lärande en allt större plats. Det är troligtvis inte många av oss vuxna som själva har erfarenhet av att ha blivit dokumenterade och observerade på detta sätt som barn. (Palmer, 2012). På grund av denna saknad av erfarenhet hos oss vuxna ställs nya krav på hur vi ska förhålla oss till dokumentation i förskoleverksamheten. Svenning (2011) menar att det inte är tillräckligt att stå på grunden av hur dokumentationerna genomfördes förr, utan att vi måste ha denna brist på erfarenhet i åtanke i arbetet med barnen.

Wehner-Godée (2000) menar att vår erfarenhet och de teoretiska föreställningar som är förknippade med den kultur vi växt upp med påverkar oss i de val vi gör kring dokumentationen, ”vad vi söker efter och hur vi går vidare” (s. 17). Eftersom kulturen är en del av oss kan det vara svårt att få syn på hur den påverkat oss. För att kunna förändras och för att förändra menar författaren att vi måste medvetandegöra för oss själva vad vi håller på med. Detta överensstämmer med det postmodernistiska perspektivet där finns en medvetenhet om hur den kultur och det sammanhang vi lever i påverkar oss (Dahlberg, Moss & Pence, 2001).

2.8 Sammanfattning av litteraturen

Barnobservationer har sedan länge haft en central plats i de svenska förskolorna, inom detta utvecklingspsykologiska perspektiv fanns och finns än idag bestämda föreställningar om vad barn i olika åldrar ska kunna och barn observeras av denna anledning (Dahlberg, Moss & Pence 2001; Palmer, 2012; Wehner-Godée, 2000). Här kan vi genom pedagogisk dokumentation hitta ett annat perspektiv. På det vis pedagogisk dokumentation utvecklats inom Reggio Emilia-pedagogiken handlar det istället om att möta barnen inte mäta dem. Det har här använts som redskap för att få syn på hur barnen tänker och skapar sin egen kunskap (Lenz Taguchi, 1997). Genom vår litteraturundersökning har vi sett att denna syn på pedagogisk dokumentation delas av flera (Dahlberg, Moss & Pence, 2001; Lenz Taguchi, 1997). Några andra områden som ger ett innehåll till den pedagogiska dokumentationen är kommunikation och reflektion. Via dialog mellan barn och pedagog, barn och barn och även mellan pedagogerna i arbetslaget hittas nya vägar för att utveckla verksamheten (Lenz Taguchi, 1997; Palmer, 2012; Wehner-Godée, 2005). Reflektionen synliggör verksamheten för pedagogerna och ger dem en möjlighet att titta på förhållningsätt och barnens delaktighet. Problematiken kring pedagogisk dokumentation nämns av flera författare, de områden som nämns är bland annat barnens delaktighet (Palmer, 2012; Svenning, 2011), etiska

ställningstagande (Lindgren & Sparrman, 2003) och Wehner-Godée som skriver om hur tidsaspekten kan uppfattas som problematisk.

3. PROBLEMPRECISERING

- Vilket syfte har förskollärare med användandet av pedagogisk dokumentation?
- Hur används pedagogisk dokumentation i förskoleverksamheten?
- På vilket sätt är barnen delaktiga i den pedagogiska dokumentationen?

4. METOD

I detta kapitel beskriver vi vårt val av metod, som är en kvalitativ intervjustudie. Vi går i detta kapitel även in på vilket sätt valet över intervjupersoner gått till, hur vi valt att samla in vårt empiriska underlag och hur vi bearbetat det. De etiska överväganden som är aktuella vid den insamlingsmetod vi valt tas under beaktande, vi går in på områdena trovärdighet och rimlighet innan vi till sist granskar vårt metodval kritiskt.

4.1 Intervjustudie som metod

Syftet med att vi valde intervju som vår metod var att vi ville ta del av förskollärares uppfattning om innehållet i begreppet pedagogisk dokumentation. Denscombe (2009) förklarar att när någon forskar om individers uppfattningar och åsikter är intervjumetoden att föredra. Vad menas då med att intervjun är kvalitativ? Kvale och Brinkmann (2009) beskriver detta alternativ på det här sättet: ”Den kvalitativa forskningsintervjun söker förstå världen från undersökningens personernas synvinkel, utveckla en mening ur deras erfarenheter, avslöja deras levda värld som den var före de vetenskapliga förklaringarna” (s. 17), de förklarar vidare att den kvalitativa intervjun behandlar frågor om vardagslivet och att kunskapen skapas i samspelet mellan den som intervjuar och den som intervjuas. Vi kommer i vår empiriska undersökning att använda oss av en så kallad halvstrukturerad intervju. Det innebär att den som intervjuar utgår från ett förutbestämt ämne med fasta frågor som kan följas upp med följdfrågor (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har använt oss av en tablå i Kvale och

Brinkmanns bok (2009) för att kunna följa en struktur i vår intervjustudie, vilket gjorde att vi kunde hålla oss till ämnet vi valt att undersöka.

Tablå 6.2 Sju stadier i en intervjustudie.

1. Tematisering. Formulera undersökningens syfte och föreställning om ämnet för undersökningen innan intervjuerna börjar. Undersökningens varför och vad bör klargöras innan frågan om hur-metoden - ställs.
2. Planering. Planera uppläggningsen av undersökningen med hänsyn till alla sju stadierna innan intervjuerna påbörjas /.../ Planeringen görs utifrån vilken kunskap som eftersträvas /.../ och med beaktande av de moraliska konsekvenserna av undersökningen /.../.
3. Intervju. Genomför intervjuerna enligt en intervjuguide och med ett reflekterande förhållningssätt till den eftersökta kunskapen och till den interpersonella relationen i intervjusituationen /.../.
4. Utskrift. Förbered intervjumaterialet för analys, vilket innebär en överföring från talspråk till skriftspråk /.../.
5. Analys. Avgör utifrån undersökningens syfte och ämne och på grundval av intervjumaterialets karaktär vilka analysmetoder som är lämpliga för intervjuerna /.../.
6. Verifiering. Fastställ intervjurens resultatets validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. Reliabilitet hänför sig till resultatets konsistens, och validitet till om en intervjustudie undersöker vad den var avsedd att undersöka /.../.
7. Rapportering. Rapportera resultatet i undersökningen och de använda metoderna i en form som motsvarar vetenskapliga kriterier, som beaktar de etiska aspekterna av undersökningen och leder till en läsbar produkt/.../. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 118).

Denna tablå kan användas av personer som är nybörjare på att forska nämner Kvale och Brinkmann (2009) och kan ses som en hjälp till att behålla fokus under intervjustudiens gång. Vi har haft stor användning av denna tablå vid planering, genomförande och bearbetning av vår intervjustudie.

4.2 Undersökningsgrupp

Vi har genomfört intervjuer med sex stycken förskollärare. Våra informanter arbetar på fem olika förskolor, två av dem arbetar på samma förskola men på olika avdelningar. Dessa förskolor ligger i två olika kommuner. Vi kom i kontakt med våra informanter på lite olika sätt, dels genom samtal med rektorn under verksamhetsförlagda utbildning (VFU) och dels genom kontakter som gjorts under VFU:n. De vi har valt att intervjua har olika lång erfarenhet, våra informanter har allt från två år upp till tjugonio års erfarenhet av arbete i förskoleverksamhet. Personerna vi intervjuade var alla förskollärare och detta var ett medvetet val från vår sida. Eftersom området vi undersöker ingår som ansvarsområde för förskollärare ville vi rikta vår undersökning mot just denna yrkesgrupp.

4.3 Insamlingsmetod

Vi började vår undersökning med att fråga förskollärare på våra olika förskolor där vi har haft vår verksamhetsförlagda utbildning om de var villiga att ställa upp på en intervju som skulle handla om pedagogisk dokumentation. Vi berättade även att vi skulle använda denna information till vår C-uppsats. En av oss kontaktade en rektor och fick genom denna kontakt tag på intervjupersoner. Vi kontaktade sedan våra intervjupersoner, upprepade syftet med undersökningen och bestämde tid och plats. Vi intervjuade tre förskollärare var. Vi genomförde våra intervjuer på den förskolan där förskollärarna jobbade, vid samtliga intervjuer genomfördes denna i enskilda rum, där vi kunde sitta ostört. För att skapa bra stämning mellan oss och de vi skulle intervjua småpratade vi innan intervjun och detta bidrog till en mer avslappnad atmosfär. Patel och Davidson (2003) menar att motivationen till intervjun påverkas av den relation som uppstår mellan den som intervjuar och intervjupersonen, det är därför av stor vikt att visa ”ett genuint intresse och förståelse för intervjupersonen” (s. 71). Vid varje intervjutillfälle frågade vi om tillåtelse till att spela in intervjun och förklarade anledningen för oss att använda diktafon. Samtycke är av stor vikt enligt Denscombe (2009) som framhåller att den som forskar måste klargöra avsikten till dem som ska bli intervjuade och som sedan får ge sin tillåtelse till intervjun. Vi har strukturerat upp intervjuerna på så vis att vi har ett antal öppna frågor som vi utgått ifrån, vi hade även några frågor med fasta svarsalternativ, men de följdes av en följdfråga där förskollärarna gav förklaring till sitt givna svar, även våra öppna frågor hade möjlighet till utveckling. Möjlighet till följdfrågor är tillåtet då det kan leda till en djupare förståelse av svaret på frågan. Semistrukturerad intervjuform använde vi oss av och det innebär att vi som intervjuare har en lista med frågor att utgå ifrån men är inte helt bunden till detta utan kan vara flexibel och den intervjuade ges utrymme för att utveckla sina svar (Denscombe, 2009). Vi avslutade våra intervjuer med att tacka våra intervjupersoner för att vi fick lov att intervjua dessa och för att de velat dela med sig av sina tankar och erfarenheter. Ljudmaterialet från våra intervjuer förde vi var för sig över på en dator, som vi sen sparade på hårddisken, vi har även sparat ljudfilerna på USB-minne för att på detta vis gardera oss mot eventuella missöden.

4.4 Bearbetning och analys

Efter att ett empiriskt material samlats in behöver vi enligt Patel och Davidson (2003) ”systematisera, komprimera och bearbeta materialet” (s. 109). Författarna förklarar att detta måste till för att kunna använda materialet till att besvara forskningsfrågor. Första steget efter att vi samlat in vårt intervjumaterial var att skriva ut ljudmaterialet till text, en så kallad

transkribering eller utskrift. Kvale och Brinkmann (2009) menar att syftet med undersökningen har betydelse för hur mycket som ska skrivas ut, det är också enligt författarna viktigt att personen som genomför utskriften har tålamod och är pålitlig. Vi har valt att själva göra om våra inspelade intervjuer till text. De intervjuer vi genomförde blev också de vi skrev ut till text, som vi nämnt tidigare intervjuade vi tre förskollärare var. Innan utskriften genomfördes pratade vi om tillvägagångssätt vid utskrift. Detta är något som Kvale och Brinkmann (2009) nämner, att om det är mer än en som skriver ut intervjuerna bör de använda sig av samma förfaringssätt. För att på detta sätt sedan kunna göra ”språkliga jämförelser” (s. 197) av intervjuerna. Vi valde att skriva ut hela intervjuerna och satt sedan tillsammans och läste varandras utskrifter. Efter att ha skrivit ut våra intervjuer har vi med hjälp av våra frågeställningar och syftet med undersökningen tittat på dem. Genom att ha haft detta fastställt redan innan insamlingen av vårt empiriska material genomfördes samt haft detta som grund i utformandet av våra frågor har analysen underlättats (Kvale & Brinkmann, 2009).

Vårt analysarbete har gått till så att vi börjat med att läsa våra utskrivna intervjuer upprepade gånger. Efter att ha gjort detta har vi kunnat hitta olika områden och mönster hos intervjupersonerna. Dessa områden och mönster har vi sedan omvandlat till olika teman som vi sedan redovisar vårt resultat utifrån.

4.5 Etiska överväganden

Vi har i god tid informerat våra intervjupersoner om området vår uppsats behandlar. Vi har även berättat att materialet som samlas in kommer behandlas konfidentiellt och att identiteten av våra intervjupersoner inte kommer att framgå i vår uppsats (Vetenskapsrådet, 2002; Patel & Davidson, 2003). Vid varje intervju fick informanten ge sitt medgivande till att spela in samtalet. Vid formulerandet av intervjufrågorna var vi noga med att skapa frågor som var relevanta för vårt ämne. Det var viktigt för oss att inte skapa frågor som gjorde att intervjupersonerna hamnade i en obekväm situation, vi analyserade därför våra frågor noga. Detta är något som Patel och Davidson (2003) tar upp, om intervjupersonerna känner sig dömda eller kritiserade är det lätt att de då hamnar i en försvarande attityd. Vi har valt att i vårt resultat använda oss av fingerade namn som en ytterligare åtgärd för att skydda våra intervjupersoners identitet.

4.6 Trovärdighet och rimlighet

Vi valde att intervjua förskollärare eftersom ansvaret för dokumentationen i verksamheten till stor del ligger hos dem. Trovärdigheten i deras svar antog vi skulle vara större och det är något som Denscombe (2009) tar upp som något du som forskare bör beakta för att få mer tillförlitlig information.

Vi är medvetna om att de val vi gör i hanteringen av informationen kan komma att påverka analysen. Enligt Patel och Davidson (2003) är det för validiteten viktigt att den som forskar är medveten om denna påverkan och reflekterar över de olika val som forskaren ställs inför i hanteringen av den insamlade informationen.

4.7 Diskussion kring metodval

Vi har valt att använda intervjustudie som metod för att undersöka vår frågeställning. Vi var intresserade av och ville fördjupa oss inom området pedagogisk dokumentation och ta del av förskollärares uppfattningar kring detta ämne och ansåg då att intervju var den metod som var lämpligast. Vi har i efterhand kommit fram till att för att få en mer fördjupad insyn i hur förskollärarna använder sig av den pedagogiska dokumentationen ute i verksamheten hade vi även kunnat göra kompletterande observationer i förskolan. Vi använde oss endast av diktafon vid intervjuerna, detta för att vi skulle få ett bra flyt vid samtalen med informanterna. Vi valde även att dela upp intervjuerna mellan oss och intervjuade tre förskollärare var. Vi kunde ha valt att närvara bägge två vid intervjuerna för att på så vis senare kunnat diskutera intervjuerna tillsammans och då fått en helhetsbild av intervjun. Detta var något vi diskuterade innan våra intervjuer genomfördes, men vi kom fram till att våra intervjupersoner kanske skulle känna sig utsatta och obekväma om vi var två som var närvarande vid intervjun. Patel och Davidsson (2003) menar att relationen som skapas mellan intervjupersonen och den som intervjuar spelar en betydande roll och att den som intervjuar bör visa intresse och förståelse för intervjupersonen. Vi valde därför att intervjua var för sig för att lättare skapa en avslappnad atmosfär i intervjusituationen. Syftet med vår intervjustudie är något som vi återkopplat till under hela processens gång och det har gjort att vi har kunnat fokusera på det relevanta i vår empiri. Kvale och Brinkmann (2009) betonar vikten av att återkoppla till studiens syfte vid transkriberingen av intervjuerna för att på så vis få fram relevant information. Vår fokusering på att hålla oss till vårt syfte, kan ha bidragit till att vi missat intressanta sidospår som kunde ha utvecklats och undersökts närmare.

5. RESULTAT OCH ANALYS

Här kommer vi att redovisa vårt empiriska material. Den fråga som vi vill få svar på genom detta material är vad våra intervjuade förskollärare har för uppfattning om pedagogisk dokumentation. Vårt resultat består av ett antal teman som vi inducerat ur vår empiri, dessa är:

- 5.1: första kontakten
- 5.2: innehåll
- 5.3: syfte
- 5.4: kopplingar till läroplanen och kurser
- 5.5: barns delaktighet
- 5.6: svårigheter
- 5.7: praktiskt användande
- 5.8: individuella utvecklingsplaner

I vårt resultat kommer vi att nämna våra intervjupersoner som informanter och förskollärare. Vi kommer även att använda oss av de fingerade namnen: Amanda, Belinda, Camilla, Daniella, Evelina och Frida. Vi gör detta för att behålla konfidentialiteten kring våra intervjupersoner och även för att skapa en text i resultatet som är mer flytande och lättare att studera. Efter att ha redovisat vårt resultat genom våra olika områden ger vi därefter en kortfattad kommentar till resultatet. Efter resultatdelen gör vi en analys av vårt empiriska material. Där analyserar vi det som kommit fram i resultatet och tittar närmare på och granskar mer ingående vad våra intervjuade förskollärare sagt, sammanfattar detta och ställer det mot vårt teoretiska perspektiv.

5.1 ”Det har ju kommit väldigt mer i ropet nu”

Våra informanter har kommit i kontakt med pedagogisk dokumentation på lite olika sätt. De har gått på fortbildning, läst kurser inom lärarutbildningen och kurser gällande den reviderade läroplanen. Något som även framgår av svaren är att pedagogisk dokumentation även kommit upp under tiden som lärarutbildare på fältet och då i diskussioner med lärarkandidater.

Förskolläraren Evelina berättar att det var under tiden på högskolan som hon fick veta ”vad det verkligen var”. I vår studie ser vi att stor vikt läggs på läroplanen och detta sätt att komma i kontakt med pedagogisk dokumentation.

Det står ju i läroplanen, så det ingår i vårt uppdrag. Det är så jag har kommit i kontakt med det. (Camilla)

Det har ju kommit väldigt mer i ropet nu när vi fick den nya läroplanen, det är ännu viktigare med det. (Frida)

Det var när jag började på högskolan och läste till förskollärare, som jag fick veta vad det verkligen var. (Evelina)

Samtidigt som det till viss del framgår av vår underökning att förskollärarna kommit i kontakt med pedagogisk dokumentation under sin lärarutbildning visar uttalanden på hur pedagogisk dokumentation endast har en liten del i utbildningarna.

Man kom väl in på det på olika sätt, lite här och där. Så alltså lite bara, inputs så... Men inte någon fördjupning i det alls utan då var det ju om man ville fördjupa sig då fick man ju välja den kursen ”utforskandets pedagogik”, annars var det ju bara på ytan lite här och där. (Amanda)

Ja, det var när vi läste /.../ liksom vår inriktning. Där var det lite, men det var väldigt lite, alltså väldigt lite. (Belinda)

Något som framgår av svaren är att det under lärarutbildningen fanns andra delar än pedagogisk dokumentation som det fokuserades på. Av våra svar kan vi utläsa att observation och dokumentation gavs plats i utbildningen, men då inte på det vis som det idag används inom pedagogisk dokumentation. Det finns även uttalanden som berättar om dokumentationer, observationer och litteratur om barns utveckling i förhållande till ålder som en del av innehållet under utbildningen. Vi hittar även andra vinklar på innehåll:

Under min utbildning så pratades det inte om det så särskilt mycket, utan det de tryckte mycket på då var ju temaarbete, ett tematiskt arbetssätt. Det var inte så mycket att man skulle dokumentera det, och inte så mycket analys och uppföljning. (Camilla)

Nej inte på det här viset som vi jobbar idag, dokumentera skulle man göra så klart, vi hade ju observationer och sådana grejor men inte som idag. (Daniella)

Vi läste mycket om barns åldrar, vad förväntar man sig av en tvååring, en ettåring, en sexmånaders bebis och en treåring, sånt läste vi. (Frida)

Våra informanters olika bakgrund när det gäller deras utbildning visar på hur utbildningarna sett olika ut och att det funnits olika inriktningar och fokus i dem. Vi kan i våra svar se att det har funnits dokumentationer och observationer som ingått som del i utbildningen, men då utan någon analyserande uppföljning och dokumentationen såg annorlunda ut mot vad den gör idag.

Sammanfattning och kommentar

Hur har då kontakten med pedagogisk dokumentation gjorts? Vi har sett att merparten av förskollärarna har läroplanen som första kontakt med pedagogisk dokumentation. Det finns uttalande i vår empiri som påpekar att det står i läroplanen och att det då ingår i uppdraget som förskollärare. I vår empiriska undersökning kan vi se att den reviderade läroplanen lyft fram användandet av pedagogisk dokumentation i förskoleverksamheten och vi ser en stark koppling mellan användandet av pedagogisk dokumentation och läroplanen. Pedagogisk dokumentation har i våra informanters förskollärarytbildningar varit framträdande olika mycket, i de flesta fall har det varit sparsamt med detta i utbildningen. Vi kan utläsa att det i deras utbildningar fanns olika fokus till exempel ett tematiskt arbetssätt, inriktning på barns utveckling i förhållande till ålder. Dokumentation och observation nämns som något som fanns med i utbildningen men sättet det beskrevs på överensstämmer inte med hur det idag används menar förskollärarna.

5.2 ”Det är barnens tankar och vad de säger som är i fokus”

Vad tänker då våra intervjuade förskollärare om vad pedagogisk dokumentation är? Våra informanter förklarar på lite olika sätt vad det innebär för dem. Det som tas upp är bland annat att det är ett förhållningssätt, ett analytiskt arbetssätt och ett sätt att se på barn och kunskap. Något som nämns är att det är ett sätt att synliggöra barnens utveckling, förskolläraren Camilla förklarar vidare:

Att man som pedagog blir mer uppmärksam på vad barnen gör på förskolan, på ett lite djupare sätt. (Camilla)

En annan uppfattning som vi ser i våra svar är att det i pedagogisk dokumentation är lärandet som dokumenteras och inte görandet. Förskolläraren Daniella förklarar att det tidigare var görandet som de dokumenterade, men att det nu är lärandet som är i blickfånget.

Pedagogisk dokumentation är ju när man dokumenterar utvecklingen hos barnen. Det är det som är skillnaden på vanlig dokumentation ju, man ska inte dokumentera det man gör utan man ska dokumentera det barnen lär sig. (Daniella)

Detta med görande och lärande är något som även nämns ur ett annat perspektiv. Utifrån våra intervjuer framgår det att pedagogerna genom pedagogisk dokumentation, och återkopplingar till barnen av det de gjort, kan få bekräftelse på att ett lärande har uppstått och att det inte bara blivit till ett ”görande” för barnen.

Men, vi ger de inte alla svaren direkt, utan de ska få pröva sina teorier och så. Det dokumenterar ju vi och när de är ute och prövar sina teorier så kan man ju också... Då tar man ju bilder och skriver ner sånt som de säger och sen så ger man tillbaka till barnen igen vid nästa samling. Så att då blir ju det de tror, deras teorier, blir ju att de delar med sig till andra, och de lär sig mycket av varandra när man använder dokumentationen på det sättet och de får återberätta och de får komma ihåg. Och så blir det diskussioner, nya diskussioner hela tiden kring saker (Amanda)

Något som framgår av vår intervjustudie är hur pedagogisk dokumentation kan användas som ett verktyg för att kunna se och upptäcka olika saker hos barn. Vi kan i våra svar se hur förskollärare, vid början av en termin, använder pedagogisk dokumentation till att få syn på barngruppen och hitta deras intressen och motivation. Att utgå från barnen är även något som förskolläraren Belinda nämner att ”det är barnens tankar och vad de säger som är i fokus”. Vi kan i våra svar utläsa hur pedagogisk dokumentation används med barnen och deras lärande som utgångspunkt. Genom att utgå från barnen och deras intressen menar förskolläraren Amanda att det bildas ett djupare lärande:

Vi tror att då blir det meningsfullt för barnen att lära sig nånting. /.../ Det är sån skillnad att jobba med nånting som jag eller vi vuxna bestämt som de inte alls är intresserade av, du får inte med dig barnen alls på det sättet. /.../ Så för att få det bästa lärandet liksom, så är det ju att plocka upp det från barnen. (Amanda)

Diskussion och reflektion som en del av den pedagogiska dokumentationen är något som läggs stor vikt vid under våra intervjuer. Det finns uttalanden som benämner just denna bit som skillnaden mellan att dokumentera och arbeta med pedagogisk dokumentation. Det som lyfts mest under våra intervjuer är reflektionen mellan barn och pedagog, denna reflektion sker ofta över dokumentationer som gjorts och barnen får återkoppla. Genom detta kan vi få syn på om det vi gjort har lett till ett lärande, en utveckling hos barnet förklarar Frida. Det finns även fler uttalanden som visar på att stor vikt läggs på återkoppling med barnen.

Man kan få mycket ut av att se vad barnen har lärt sig och vad de har minns från varje tillfälle, om man dokumenterar med dem eller reflekterar med barnen. (Belinda)

Även om reflektion mellan barn och pedagog är det som nämns främst av våra informanter kommer även reflektion i arbetslag och pedagogens egen reflektion upp. Pedagogisk dokumentation tas även upp som ett verktyg för att titta på sitt eget arbetssätt. Förskolläraren Camilla kallar detta för ”pedagogisk dokumentation för eget bruk”. Här kan vi utläsa att dokumentation används för att analysera vad barnen gjorde, vad gjorde jag som pedagog, vad kunde jag ha gjort annorlunda och sedan använda detta som ett sätt att gå vidare. Detta med självreflektion tar även Frida upp, hur hon använder sig av det och ser det som en del i den pedagogiska dokumentationen.

Alla har ju inte ens språket då får vi ju titta på andra bitar. Då får man ju inte glömma det här krypa, gå och att det också är en och att man dokumentera det och visa och ta tillbaka. Och kanske titta och reflektera har jag varit delaktig i detta, har jag underlättat för barnet för att det skulle kunna /.../ Vad gjorde jag för att barnen skulle komma på ”Aha” har jag fotat det eller skrivit ner det och kan jag ta fram något annat sen för att bekräfta att nu klara dom. (Frida)

Det finns i vår intervjustudie svar som visar på hur pedagogisk dokumentation används i arbetslaget. Dialog i arbetslaget är något som Evelina nämner som ett sätt att se om de ”fått med sig alla bitarna” i arbetet med barnen, och reflektera för att se om de är på rätt spår. Förskolläraren förklarar vidare att de har en vision med den pedagogiska dokumentationen, men att den diskuterats fram gemensamt i arbetslaget:

Det är ju en process på något vis att man ska få med sig alla i tänket och kunna utföra det. (Evelina)

Vi ser en förståelse hos våra informanter över att det här sättet att arbeta med och tänka kring dokumentation, att det är en process som tar tid och de prövar sig fram för att hitta vägar för att arbeta med pedagogisk dokumentation som passar deras verksamhet.

Sammanfattning och kommentar

Vi kan i vårt resultat se olika perspektiv och vinklar på innebörden i begreppet pedagogisk dokumentation, det finns även områden som alla våra intervjuade förskollärare berör. Förskollärarna kommer in på ”görande” på lite olika sätt, här hittar vi lite skilda åsikter om innehållet i pedagogisk dokumentation exempelvis att det är skillnaden mellan vanlig dokumentation och pedagogisk dokumentation, att fokus har flyttats från det barnen gör till att

dokumentera det de lärt sig. Andra synsätt är att det är just genom dokumentation av ”görandet” som barnens lärande kan framträda. Det finns också uttalande i vår empiri som visar på att förskollärarna genom pedagogisk dokumentation kan få syn på barnets ”görande” på förskolan, på ett djupare sätt. Det kommer även fram hur den pedagogiska dokumentationen används med och för barnen. Det framgår att förskollärarna använder barnens intresse som utgångspunkt för att på så vis hitta arbetsätt som motiverar barnen. Något som läggs stor vikt vid av förskollärarna är att de reflekterar tillsammans med barnen över dokumentation som gjorts. I vår empiriska undersökning har vi funnit att när reflektion och diskussion tillkommer till en dokumentation räknas den som pedagogisk av förskollärarna, tillkomsten av dessa två delar ses av våra intervjupersoner som skillnaden mellan vad som är dokumentation och pedagogisk dokumentation. Det finns uttalande i vår empiri som visar på att pedagogisk dokumentation även kan användas i arbetslaget och det framgår också att kunna se reflektionen kring dokumentation som en del i att få syn på sin egen yrkesroll och hur den då kan påverka verksamheten.

5.3 ”Få bekräftelse på att vi faktiskt har ett lärande”

Det finns olika uppfattningar om vad syftet med pedagogisk dokumentation är för våra informanter. Något som framgår av svaren är syftet att få syn på barnets och verksamhetens utveckling, något som även nämns är att synliggöra barnets lärande och att barnet ska få syn på sitt eget lärande.

Syftet är att man ska se barnets utveckling och det är därför man dokumenterar och för att barnen själva ska se sin utveckling. Det kan peppa deras självförtroende och självkänsla och att de klarar av saker och att de kan mer och mer. (Daniella)

Fånga barnens lärande och synliggöra det. (Camilla)

Att få syn på barnens lärandeprocesser, sen att barnen också ska få syn på sig själva. (Amanda)

Det är ju för att få bekräftelse på att vi faktiskt har ett lärande, så vi inte bara ramlar tillbaka. /.../ det är väldigt lätt att falla tillbaka i görandet, utan det är viktigt att se att det läroplanen säger, det här ska barnen ha och det här ska vi ge dem innan de går vidare, att vi har startat lärandet inne hos oss. (Frida)

Vi hittar i våra svar även ett syfte med pedagogisk dokumentation som handlar om att synliggöra verksamheten för sig själv men även för barnen, föräldrarna och chefen.

Verksamheten visas på ett djupare sätt genom den pedagogisk dokumentation menar förskolläraren Camilla. Något som framgår av våra svar är hur förskollärarna genom den pedagogiska dokumentationen kan ge barnens föräldrar möjlighet till en inblick i verksamheten.

Man gör det ju även för föräldrarna så att de ska kunna se vilken verksamhet vi har och vad som har hänt och hur vi går vidare. (Evelina)

Det är ju också för att föräldrarna ska få syn på barnen och vad de lär sig här och kunna följa med i det. (Amanda)

När vi går genom vårt empiriska material har vi funnit ytterligare syften med den pedagogiska dokumentationen. Amanda förklarar att den kan användas för att få syn på olika saker som de själva har bestämt innan. Det sätts då fokus på en fråga, exempelvis vad barnet försöker lära sig, då fokusera det på detta i dokumentationen och reflekteras kring efteråt. På detta vis menar förskolläraren att vi kan få syn på olika processer hos barnet, beroende på vilket fråga som ställs.

Sammanfattning och kommentar

I vår empiri framgår det av våra informanter att pedagogisk dokumentation kan användas med syftet att synliggöra vad barnen lär sig och att de får ut något av verksamheten. Något som också framgår av förskollärarna vi intervjuat är syftet att få syn på barnets utveckling och att barnen själva ska få syn på sin utveckling. Här ser vi en skillnad eftersom att några av förskollärarna använder barns lärande och lärprocesser som syfte medan andra nämner barns utveckling som syfte. En annan intention som talas om är att synliggöra verksamheten för sig själv som förskollärare men även för barnen, föräldrar och chefen.

5.4 ”Det är bara att gilla läget och göra det”

Under våra intervjuer har den reviderade läroplanen framkommit som en drivkraft bakom användningen av pedagogisk dokumentation i förskoleverksamheten, något som framgår av svaren är den reviderade läroplanen som en anledning till varför de börjat använda sig av det. Det finns även uttalanden som visar att det är genom läroplanen första kontakten till pedagogisk dokumentation gjorts. Förskolläraren Camilla berättar att användandet av pedagogisk dokumentation står i läroplanen, på detta vis menar hon att det ingår i en förskollärares uppdrag, även Frida och Daniella gör denna koppling.

Det ingår i vårt uppdrag som förskollärare, så man har ju ett ansvar. Så det är inget valfritt utan det är bara att gilla läget och göra det. Och jag kan själv tycka, alltså jag är positivt inställd till det, så det är inte så... men, det är ju ingenting som man väljer och det är ingenting som man kan välja bort. (Camilla)

/.../ med den nya läroplanen och diskussionerna om hur viktigt det är att vi får dokumentera på ett annat vis, det är inte görandet som är i fokus längre utan det är lärandet som mer och mer är i fokus. Så det är ju där det har kommit. (Frida)

För att det står i vår läroplan och för att man ska göra det, och det är ett jättebra sätt att följa barns utveckling så att det händer något och att det man gör ger utdelning hos barnen. (Daniella)

Dokumentation och uppföljning och utvärdering det står ju i läroplanen tydligare nu. /.../ Och då har ju det påverkat arbetet. (Camilla)

För förskolläraren Amanda började användandet av pedagogisk dokumentation i samband med att hon läste en kurs under sin utbildning – utforskandets pedagogik. Hon sökte sig sedan till att få jobba med det och hamnade på en Reggio Emilia-inspirerad förskola.

Det kommer ju mycket därifrån också, Reggio Emilia, de har ett annat sätt att tänka på det, hur man kan jobba med dokumentation. (Amanda)

Även Belinda nämner att det var en kurs kring pedagogisk dokumentation som var anledningen till att hon började använda sig av det.

Sammanfattning och kommentar

Vi kan i vårt resultat se den reviderade läroplanen som en av de stora anledningarna till att våra informanter började använda sig av pedagogisk dokumentation. Det vi kan utläsa är att våra intervjuade förskollärare uppfattat att det i läroplanen står utskrivet att pedagogisk dokumentation ska användas i verksamheten. Det finns uttalande i vår undersökning som visar på att det ingår i deras uppdrag som förskollärare och det då inte är något som går att välja bort. Det framgår även av vår empiri att några av våra informanter har börjat med pedagogisk dokumentation som ett resultat av ha gått kurser om ämnet.

5.5 ”Det är ju dem som vi dokumenterar om”

På vilket sätt ser vi då barnens delaktighet i den pedagogiska dokumentationen genom vår empiri? Vi har nämnt tidigare i vårt resultat att barnen är delaktiga på det vis att det är deras

tankar och intressen som bildar utgångspunkten för arbetet i verksamheten. Vi går här in på barnens delaktighet i den pedagogiska dokumentation så som våra intervjuade förskollärare ser det. Stor vikt har under våra intervjuer lagts på barnens delaktighet i den pedagogiska dokumentationen, men på lite olika sätt. Vi kan se utläsa hur barnens delaktighet sker genom att de får titta på dokumentation som gjorts, både enskilt, i grupp och tillsammans med pedagogerna. Det finns också uttalanden som benämner barnens delaktighet genom reflektion tillsammans med dem kring dokumentationer som gjorts, exempelvis fotografier, filmer och de tankar från barnen som kommit fram i tidigare i form av citat. Frida berättar om barnens delaktighet på detta vis:

Med våra små barn blir det ju att man mycket tittar på bilder, kanske att man tittar på foto, att man pratar med dem. (Frida)

Något som framgår av svaren är hur det med de minsta barnen på förskolan blir det en annan delaktighet än med de äldre, eftersom de yngre barnen inte har det verbala språket på samma vis. Belinda och Evelina berättar om hur arbetet med pedagogisk dokumentation kan se annorlunda ut om barnet inte har det verbala språket än.

Men de minsta, de säger ju kanske inte så många ord. De kanske säger att "Det är jag" eller så, då får man ju skriva det för att det är kanske det de reflekterar till. Medan en femåring kan säga ganska mycket och berätta ganska mycket. (Belinda)

Ja, delaktiga, nu är det som sagt en småbarnsavdelning. Man tänker på dem som ju i alla fall är två, tre som ändå har en verbal förmåga så att de kan prata och föra en dialog, så är det ju. /.../ men de andra är ju med på sitt vis att de kan peka och titta så men det blir kanske inte den dialogen då med dem, men det är på det viset de är med kan jag tycka. (Evelina)

Daniella berättar att barnen är delaktiga genom dialog med pedagogerna.

Ja, vi pratar ju om det när det händer och när de gjort nånting så pratar vi och så fotograferar vi och pratar om det och säger att "nu sätter vi in det i din pärm".

På frågan om hur barnen är delaktiga i den pedagogiska dokumentationen svarar förskolläraren Camilla: - "Ja... det är ju dem vi dokumenterar om". Hon berättar vidare att barnen kan gå och titta i pärmar där deras dokumentationer finns, för att på detta vis få återkoppling till vad de gjort. Camilla tar även upp möjligheten att ta fram dessa pärmar och

sitta tillsammans med barnen, titta i dem och ställa frågor som: - ”Kommer du ihåg när vi gjorde det här?”.

Under våra intervjuer ställde vi frågan om barnen var delaktiga i utformandet av dokumentationen på något sätt. Något som framgår av svaren är att barnen inte var delaktiga i detta.

Nej, det vet jag inte om jag vill säga att de är, det är nog vi som styr där och bestämmer och sen får de hänga med där, så är det nog. (Evelina)

Nej, det är de inte, inte våra små utan det är vi som gör det. (Frida)

Förskolläraren Daniella berättar på frågan om barnens delaktighet att barnen är delaktiga på det vis att de själva kommer och vill sätta in exempelvis teckningar i sin pärm. Hon berättar att tidsbristen leder till att hon gör dokumentationerna själv. Detta tar även förskolläraren Belinda upp.

Man vill ju gärna liksom sitta med några barn i taget och göra en dokumentation, men det är svårt. Så som vi har det i alla fall, för vi har inte den... varken tiden eller den personalstyrkan. (Belinda)

Tidsbristen kan vi utläsa av våra informanter som en bidragande orsak till varför barnen inte får utrymme att vara med vid själva utformandet av den pedagogiska dokumentationen. Men vi hittar även uttalanden som visar på att barnens ålder spelar roll för hur delaktiga de får vara. Vi ser även en vision hos förskollärarna om att göra barnen mer delaktiga om det funnits andra förutsättningar för hur verksamheten var upplagd.

Sammanfattning och kommentar

Barnen görs delaktiga i dokumentationen på olika sätt och hur mycket de får vara delaktiga skiljer sig också. Förskollärarna i vår empiri berättar att barnen får titta på dokumentationer som gjorts och på detta vis då blir delaktiga. De nämner även att barnen får reflektera kring dokumentationen tillsammans med förskollärarna och i barngruppen. Förskollärarna nämner att pärmar med dokumentationer finns tillgängliga för barnen och ser detta som en möjlighet för delaktighet i den pedagogiska dokumentationen. Vi kan i vårt resultat se en skillnad i delaktighet beroende på ålder hos barnen utifrån det förskollärarna berättat. De går in på att de små barnen inte har det verbala språket än vilket leder till att dialogen och delaktigheten med dem ser annorlunda ut. Vi kan i vårt resultat se att barnen inte är delaktiga i utformandet av

den pedagogiska dokumentationen. Tidsbrist nämns som en faktor som leder till minskad delaktighet kring utformandet.

5.6 ”Man får trola med knäna”

Vi kan utifrån våra svar utläsa tidsbrist som en klar svårighet kring den pedagogiska dokumentationen. Något som framträder ur våra svar är hur bristen på tid och planeringstid gör att den pedagogiska dokumentationen inte blir på det vis förskollärarna skulle önskat att den blev.

Eftersom det läggs ju på fler uppgifter som ska vara skriftliga och dokumentationer som ska vara skriftliga och synliggöra, och för att göra ett bra arbete måste det ju finnas tid till det. (Camilla)

/.../ det tar tid att dokumentera, det tar det. Och det som är jättesvårt är ju att vi har så lite planeringstid. Hade man kunnat ha mer planeringstid, då hade man kunnat sitta och diskutera och göra det ännu mer pedagogiskt. (Amanda)

Ja... tiden är det svåraste för att man ska få ihop det, man skulle vilja reflektera ännu mer än man gör och fått mer planeringstid. Hade man haft mer planeringstid så kunde man ju kanske utvecklat det ännu mer på något vis. (Evelina)

Något som också framträder ur våra svar är att den pedagogiska dokumentationen ses som ett ytterligare moment som lagts till en förskollärares uppdrag i verksamheten.

/.../ Jag förstår inte hur skolverket och politikerna tänker överhuvudtaget när det läggs på uppgifter som ska genomföras... men det läggs inte på någon extra tid. Däremot så kan barngrupperna öka istället... (Camilla)

Samtidigt som våra informanter nämner tiden som en svårighet med pedagogisk dokumentation framgår det av svaren att de ändå ser den pedagogiska dokumentationen som något de vill arbeta med i verksamheten.

/.../ det svåra är att hinna med det när man har så många barn, man har fått lärt om och tänka om att det inte är görandet utan att det är lärandet som ska dokumenteras. Men det kommer, det är inga svårigheter. Det är spännande, mycket roligare. (Daniella)

Det är tiden hela tiden som inte finns när man jobbar. Det krävs ju lite av mig att sitta ner och reflektera, vad är det jag har sett, vad har jag gett barnen, vad vill jag plocka fram hos barnen igen.

Och den tiden finns inte, den får man ta sig. /.../ Vi får trolldom med knäna och man gör det för man tycker det är så roligt. (Frida)

Det nämns även några andra svårigheter i samband med pedagogisk dokumentation, något som framgår av svaren är svårigheten att använda pedagogisk dokumentation med barn som inte vill eller kan dela med sig av sina tankar.

Där tror jag en svårighet är att just vissa barn säger inte lika mycket som andra. Vissa barn är inte lika framträdande som andra. (Belinda)

Vi kan här utläsa ett etiskt sätt att se på pedagogisk dokumentation, detta etiska tänkande kan vi även utläsa genom uttalanden som behandlar barnens rätt till att själv bestämma över sitt deltagande och viljan att delta.

/.../ Alltså, inget barn ska ju bli kränkt om den inte vill säga någonting. Man kan ju inte pressa dem, och vill de inte så vill de inte och då kan man ju inte göra en dokumentation. Det hänger ju mycket på att barnen är med och vill. Vill de inte det då kan man inte göra en pedagogisk dokumentation, tycker jag. För jag tycker inte man ska tvinga någon om man inte vill. (Belinda)

Det finns uttalanden som behandlar andra etiska aspekter i arbetet med pedagogisk dokumentation, men inom ett annat område - integritet. Hur barnen genom den pedagogiska dokumentationen blir synliggjorda på ett sätt som de kanske inte själva hade valt.

Barnen blir ju inte anonyma på det sättet, utan det blir väldigt öppet och det kanske inte alltid är positivt, det kanske inte alla vill. Utan barnen... man analyserar ju deras sätt och det de gör och de har ju inte valt det själv, utan det är vi som valt att det ska va på det sättet. Och det kan ju vara en tanke och ha med sig, att de när de blir vuxna kanske inte skulle velat att man skulle... (Camilla)

Att bevaka barnens integritet vid arbetet med den pedagogiska dokumentationen har endast ett fåtal förskollärare lyft fram i vår empiri. Vi hittar i vår empiri uttalanden som visar på att detta är ett ämne värt att tänka på, även maktbalansen mellan förskollärare och barn lyfts.

Sammanfattning och kommentar

Vad ses då som svårigheter med pedagogisk dokumentation? Vi kan i vårt resultat se att det finns lite olika svårigheter, men det som tas upp av alla förskollärare är tidsbristen och hälften av dem nämner även bristen på planeringstid som ett hinder. Det som detta leder till är att den pedagogiska dokumentationen inte blir på det vis som den skulle kunna bli om det funnit mer

tid till den. Med mer tid till diskussioner och reflektioner hade den pedagogiska dokumentationen kunnat utvecklas och ge mer berättar förskollärarna. Trots tidsbristen ser vi ändå att våra informanter vill använda sig av pedagogisk dokumentation, då detta är något de uttrycker är roligt, givande och spännande. Brist på tid och personalbrist är den svårighet som nämns av flertalet förskollärare, andra områden är det endast ett fåtal som går in på och det är de etiska aspekterna kring den pedagogiska dokumentationen. En etisk svårighet som nämns av våra informanter är hur man går tillväga vid en dokumentation där barnet inte vill vara delaktigt, vill eller kan dela med sig av sina åsikter och tankar. En annan etisk aspekt som tas upp är integriteten. Barnen blir granskade och exploaterade utan att de egentligen blivit tillfrågade om detta. Här ser vi att förskolläraren tar barnets perspektiv i beaktande.

5.7 ”Vi försöker ju dokumentera allt vi gör”

Vi har tidigare nämnt hur våra informanter ser på pedagogisk dokumentation. Här går vi mer konkret in på hur de använder sig av det i förskoleverksamheten. Under våra intervjuer framgår olika sätt och användningsområden kring pedagogisk dokumentation, stor vikt läggs vid kamera som medel för att dokumentera. Vi kan utläsa hur fotografierna sedan finns med i arbetet med pedagogisk dokumentation genom att exempelvis användas tillsammans med barnen, sätts in i pärmar, på en anslagstavla eller sätts upp på väggen.

Jag använder mig av digitalkamerans bilder och samtalar med barnen om vad som hände och hur vi gjorde och så vidare, plus att jag när jag hunnit skriva ner eventuella kommentarer också tar med dem i reflektionen. (Evelina)

Då tar man ju bilder och skriver ner sånt som de säger och sen så ger man det tillbaka till barnen igen i nästa samling. /.../ Så kan man ju till exempel använda sig och trycka ut olika bilder som har med projektet att göra /.../ och lägga på golvet och ge till barnen och sen att de får gå fram och berätta om olika saker för då... får de mötas kring allt vi har gjort och det är också ett lärande. (Amanda)

Så då har det blivit mycket möten mer lera och med målarfärg, och de mötena har vi ju dokumenterat. Och oftast då så har vi gjort det med kamera, att vi tagit en bildsekvens, och sen har man skrivit ut dem och skrivit någon liten kommentar./.../ Det kan vara mina iakttagelser. /.../ Sen behöver det inte alltid vara jättemycket kommentarer om bilderna är väldigt talande i sig. (Camilla)

Att använda pedagogisk dokumentation under projekt i förskoleverksamheten är även något som framgår av våra intervjuer. Det finns uttalanden som visar på hur det främst är under

projektiden pedagogisk dokumentation används, något som framgår av svaren är även hur dessa dokumentationer sedan görs om till en bok.

Alltså, vi försöker ju att dokumentera allt det vi gör, sen så försöker vi också att göra den här... Vi har gjort såna böcker i slutet av varje termin, som har varit då en dokumentation från början, sen har barnen fått reflektera vilket har gjort att det har blivit pedagogiskt, för de har reflekterat till det de ser på bilder och så. /.../ Där är det ju projektet mycket, alltså det är ju mest det vi gör såna pedagogiska dokumentationer av. (Belinda)

Ett annat sätt att använda pedagogisk dokumentation som framgår av vår intervjustudie är användandet av ett block där olika saker som händer under dagen skrivs ner. Detta används sedan till att utvärdera verksamheten och anteckningarna ställs även läroplanen för att se om verksamhet uppfyller det de vill att den ska göra.

Pedagogisk dokumentation används även för att se och dokumentera barnens utveckling, detta är något som framgår av våra svar.

/.../ så märker man plötsligt att något barn kan knäppa sin dragkedja som inte har kunnat det innan, då kan man till exempel ta ett kort på dem när de gör det, och så skriver man ner lite och så pratar man med barnen och så. De tycker det är jättespännande när man tar kort på dem, och då känner de och då förstår de att man ser det de gör, sen sätter vi in det i deras pärmar sen. (Daniella)

Något som går att utläsa av våra svar är att det i arbetslaget förs samtal kring den pedagogiska dokumentationen. Dokumentationen används då som fokus i diskussioner och genom den görs det försök till att hitta vägar att gå vidare i utvecklingen av verksamheten.

Sammanfattning och kommentar

Alla förskollärare har under våra intervjuer berättat att kameran har en central roll i den pedagogiska dokumentationen. De nämner att det som dokumenteras med hjälp av kameran är barnens möten med olika material. Det kommer även upp att den används i samband med projekt i verksamheten. I resultatet kan vi utläsa att förskollärarna använder sig av fotografier på varierade sätt, de används främst i reflektionsprocesser med barnen. I vår empiri framgår det att barnens kommentarer och reflektioner kring fotografierna skrivs ner och är en del av hur de använder dokumentationen pedagogiskt. Vart tar då denna pedagogiska dokumentation vägen efter att den är gjord? Vi kan se i vårt resultat att den sedan används på flera sätt, exempelvis sätts den in i pärmar, upp på väggen eller görs om till böcker. Förskollärarna i vår undersökning berättar att barnen genom fotografierna får dela med sig av sina upplevelser för resten av barnen vid en samling. Detta bidrar till en interaktion mellan barnen och är också ett

lärande Det nämns även ett annat användningsområde för den pedagogiska dokumentationen där det är barnens utveckling som följs och dokumenteras.

5.8 ”IUP använder vi oss inte av”

En av våra intervjufrågor behandlade området individuella utvecklingsplaner (IUP). Vi ville se om våra informanter använde sig av detta sätt att kartlägga barnens utveckling, då vi uppfattat det som något som används även i förskolan. Under vår intervjustudie framgick det av svaren att detta inte var något som våra förskollärare använde sig av.

Vi har inga IUP:er /.../ utan vi har utvecklingssamtal och då har vi barnens pärmar och så skriver vi ju ner tankar, men det är ingenting som ska ligga i en IUP sen och följa dem tills de är sexton. (Camilla)

IUP använder vi oss inte av. Utan det är mer vardagsdokumentationer, vi sätter upp bilder varje vecka, försöker vi sätta upp, eller vi har ett bildspel så föräldrarna kan se. (Belinda)

Det har vi ju inte här, jag tror inte någon avdelning jobbar med det, men jag vet att andra förskolor gör det, vi har inte det. /.../ Vi skriver ju när vi ska ha utvecklingssamtal med föräldrarna, men det blir ju inte på det viset liksom. (Frida)

Uttalanden under våra intervjuer visar att förskollärarna använder sig av anteckningar och barnens pärmar under utvecklingssamtal, men att individuella utvecklingsplaner inte är något som de använder sig av i verksamheten.

Sammanfattning och kommentar

Vi kan i vårt resultat se att IUP inte används av våra intervjuade förskollärare. Något som framgår av svaren är att det upplevs användas på andra förskolor. I vår empiri nämns utvecklingssamtal i samband med denna fråga, vilket kan visa på att förskollärarna ser IUP som något att använda sig av i detta samtal med föräldrarna. Samtidigt framgår det av våra svar att förskollärarna använder andra material i samband med utvecklingssamtal, så som barnens pärmar och anteckningar som gjorts av förskollärarna, föräldrarna får ta del av barnens tid i förskoleverksamheten på detta vis istället.

5.9 Analys

De frågor vi ställt oss i denna studie behandlar det syfte förskollärare ser i pedagogisk dokumentation, vi ville även se om detta verktyg för dokumentation används av förskollärarna och vår sista fråga behandlar barnens delaktighet och inflytande och hur detta syns i den pedagogiska dokumentationen utifrån de svar vi fått från förskollärarna i vår empiriska undersökning.

Syftet med detta arbete är alltså att få syn på hur förskollärare uppfattar pedagogisk dokumentation, vi har i vår intervjustudie fått ta del av hur förskollärarnas ser på den pedagogiska dokumentationen. Vi ser att det innehåll de ger detta sätt att använda dokumentation bildar utgångspunkten för förskollärarnas praktiska arbete med det, eller åtminstone visionen om vad pedagogisk dokumentation kan bidra till i verksamheten. Denna vision om vad arbetet med pedagogisk dokumentation skulle kunna bli begränsas på olika sätt, bristen på tid och planeringstid nämns som en faktor. Den pedagogiska dokumentationen upplevs som något som läggs på som ett extra moment, något som tillkommit genom den reviderade läroplanen. Vi utläser genom vårt resultat att användandet av pedagogisk dokumentation till viss del ses som ett nödvändigt ont, vilket kanske tar bort lite av glädjen av att arbeta med det. Vi ser i vårt resultat att förskollärarna inte har den tid de upplever sig behöva till den pedagogiska dokumentationen. Vilket bidrar till att den inte används fullt ut och genom att inte se den som en del av verksamheten ges den inte den plats som den behöver för att bli detta verktyg för utveckling som förskollärarna uttrycker att den kan bli.

Reflektionsarbete i samband med dokumentationen är något som läggs stor vikt vid i vår empiri, detta ses utgöra skillnaden mellan enbart en dokumentation och pedagogisk dokumentation. Vad händer då efter reflektionen, vad används den till? Den kan vara ett medel för att hitta barnens intressen och en utgångspunkt för arbetet med barnen i verksamheten. På detta vis skapas ett lärande som blir meningsfullt och det bildas en motivation hos barnen, detta ser vi uttryckas i vår studie. Reflektionen med barnen kan även användas för vidare reflektion, i arbetslaget eller enskilt, för att se på sin roll i arbetet med barnen och se så att de är på rätt väg. Denna reflektion används sedan som ett medel för utveckling. Inom det postmoderna perspektivet skapas världen utifrån sociala sammanhang, genom samspel med andra (Dahlberg, Moss & Pence, 2001). Detta är något som vi kan se framträda ur vår empiriska undersökning. Genom förskollärarnas svar kan vi se att det finns ett socialt tänkande i hur de tänker kring den pedagogiska dokumentationen. Samspelet mellan förskollärare och barn, förskollärare emellan, barnen emellan och interaktion med föräldrar är något som läggs stor vikt vid. Av detta kan vi utläsa att värde läggs i den sociala

kontexten, något som överensstämmer med det postmoderna perspektivet (a.a.). Vi finner dock i vår empiri även något som går emot detta. Samtidigt som vi kan se reflektion tillsammans med barnen över dokumentationen som ett sätt för barnen att bli delaktiga så nämns barnens delaktighet på så vis att det är de som det dokumenteras om. Här undrar vi om det verkligen går att använda ordet delaktighet på detta vis. Vi kan även se att dokumentationen finns där för barnen och att det till viss del är upp till dem om de vill reflektera över den. Här undrar vi hur förskolläraren får syn på hur barnen tänker om de inte är där tillsammans med barnen då denna återkoppling till dokumentationen görs. Enligt ett postmodernistiskt perspektiv är det helheten kring barnet som skapar lärandet, denna helhetssyn bildas av barnet själv, omgivningen och det sociala samspelet (Dahlberg, Moss & Pence, 2001). Vi utläser genom vår empiri en svårighet för förskollärarna i att utgå från barnen om de inte vet vad det är de tycker är intressant och spännande. Vi ser i vår empiri att det är de vuxna, förskollärarna, som bestämmer vad det är som ska dokumenteras och håller i kameran och exempelvis väljer de bilder som ska användas. Arbete med kameran är det som främst framgår som sättet att dokumentera på i vår studie. Samtidigt är det förskollärarna som håller i kameran och de som väljer vilka bilder som ska sättas upp. De väljer på så vis ut det de tycker är intressant och det de tror är intressant för barnen. Vi kan i vår studie inte se förskollärarna reflektera kring detta, på så vis undrar vi om vi då kan dra slutsatsen om att de inte är medvetna om den roll de har i den pedagogiska dokumentationen, den subjektivitet som inte går att undgå. Inom postmodernism finns det en medvetenhet om detta, hur de värderingar och synsätt som betraktaren har spelar en roll i hur den pedagogiska dokumentationen görs (Dahlberg m.fl., 2001).

Vad ges då pedagogisk dokumentation för innehåll? Vi kan i vårt resultat se att pedagogisk dokumentation blir ett sätt för förskollärarna att få syn på vad barnen lärt sig och att ett lärande har uppstått. Detta synliggörs enligt förskollärarna genom återkopplingar till barnen. Dokumentationen används även för att se och upptäcka saker hos barn, hitta deras intressen och motivation. Här kan vi se en skillnad, att å ena sidan använda pedagogisk dokumentation som ett medel för att mäta hur barnen utvecklas och å andra sidan möta barnen i deras lärande. Enligt ett postmodernistiskt synsätt på pedagogisk dokumentation används detta för att se hur barnen lär sig inte för att få syn på vad de lär sig (Lenz Taguchi, 2000). Här kan vi se att förskollärarnas teoretiska perspektiv spretar åt lite olika håll. Då läroplanen nämns som en stark bidragande faktor till användandet av pedagogisk dokumentation kan vi se var detta fokus på att dokumentera barns lärande och utveckling kommer ifrån. Dokumentationsarbetet nämns i läroplanen som ett av förskollärares ansvarsområden (Skolverket, 2010) något som även tas upp i vår intervjustudie. Samtidigt som vi kan se pedagogisk dokumentation som ett

sätt att se att barnen lärt sig något och hitta deras intressen framgår det av svaren i vår empiri att pedagogisk dokumentation även används som ett verktyg för att få syn på barnens lärandeprocesser. Detta visar även på ett sätt att möta barnen i deras lärande. Förskollärarna uttrycker att de genom pedagogisk dokumentation kan synliggöra barnets lärande både för de själva och för barnet själv. Vi ser detta som att det inte endast finns ett sätt att lära, utan att barnen lär på olika sätt och det är detta lärande som förskollärarna vill få syn på. Här ser vi en koppling till det postmodernistiska perspektivet. Inom postmodernism ses lärande som något som konstrueras, det finns ingen verklighet som väntar på att bli upptäckt. Lärande ser inte likadant ut för oss alla, vårt lärande skapas genom sociala sammanhang, tillsammans med omgivningen i relation till oss själva (Dahlberg m.fl., 2001). Som en motsats till detta skulle vi i vår undersökning fått fram att barnen lär på samma sätt i samma ålder, som det ses ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv (Dahlberg, Moss & Pence, 2001). Just angående detta ser vi ingen direkt koppling till utvecklingspsykologi. Men som vi nämnt tidigare i vår empiri finns det uttalanden som visar att barns utveckling dokumenteras och att det är barnens utveckling som är syftet bakom den pedagogiska dokumentationen. Vi ser i vår empiri inte någon koppling till barnets åldersgrupp och förbestämda kategorier så som det utvecklingspsykologiska perspektivet använder sig av (Lenz Taguchi, 2000). Under vår intervjustudie framgick det av svaren att individuella utvecklingsplaner inte var något som våra intervjuade förskollärare använde sig av. Vilket vi hoppas visar på ett steg från utvecklingspsykologin i riktning mot det postmoderna perspektivet.

6. DISKUSSION

Vad har vi då fått fram genom vår forskning kring ämnet pedagogisk dokumentation? Det vi har sett, både under vår litteraturundersökning och under vår empiriska undersökning, är att det är ett brett begrepp med stort innehåll. Det kommer under vår empiri fram att förskollärarna har uppfattningar om vad pedagogisk dokumentation är för dem. På samma sätt kan vi se att det innehåll förskollärarna ger pedagogisk dokumentation till viss del speglas i hur de använder det i praktiken. Men vi ser även att de ibland har och ser ett syfte med det som inte kommer fram i deras praktiska användande.

Vilken rätt har vi som pedagoger och förskollärare att dokumentera barn i den utsträckning som det idag görs på förskolorna? Lindgren och Sparrman (2003) pratar om den etiska aspekten på detta. Är det egentligen försvarbart att vi går in i barnens privata sfär utan att be

om lov? Detta är något som framgår av vår empiriska undersökning, det funderas där över denna fråga. Även om dokumentation idag finns omkring oss och är en del av vårt samhälle menar Wehner-Godée (2000) att vi måste medvetandegöra för oss själva och få syn på innehållet i vår kultur, för att på detta vis kunna förändra och förändras. Samtidigt som pedagogisk dokumentation gör att vi observerar och dokumenterar barnen och vår verksamhet gör den även att vi får syn på ”verkligheten”. På detta vis menar vi att det bildas ett dilemma mellan barnens rätt till integritet och behovet av att utvärdera verksamheten. Vi ser ett stort värde i att reflektera över detta och att se på vilket sätt den pedagogiska dokumentationen används i förskoleverksamheten, behovet av att fundera över sitt syfte med detta är något vi anser behöver lyftas mer. Lenz Taguchi (1997) och Johansson (2005) behandlar detta område på så vis att de tar upp pedagogernas reflektion över de arbetssätt de valt, men här menar vi att även den etiska aspekten spelar en viktig roll och borde ingå mer i denna reflektion. Då det är pedagogerna på förskolan som bestämmer vad och hur det ska dokumenteras, bildas det en maktbalans. Denna balans nämner Dahlberg, Moss och Pence (2001) som något vi måste vara observanta över, för om vi inte är det kan vi istället för att motstå denna maktbalans istället utöva den genom dokumentationen. I vår empiri är detta något som inte kommer fram i så stor utsträckning, vilket förvånade oss. Vi ställer oss frågan varför detta område inte kom fram mer i vår intervjustudie, men har inget riktigt svar. Vi ville att detta var något som skulle komma från förskollärarna själva. Om vi hade valt att ha en fråga riktad mot etik i pedagogisk dokumentation hade så klart förskollärarnas åsikter om detta kommit fram, men samtidigt hade vi då förklarat att det fanns ett etiskt tänkande i pedagogisk dokumentation, något som det inte är säkert att de tänkt kring innan. Vi ville genom vår intervjustudie ta del av förskollärarnas tankar kring begreppet pedagogisk dokumentation och på det vis frågorna utformades fanns det möjlighet för förskollärarna att komma in på detta ämne.

Vi ställde i vår intervjustudie frågan om barnen var delaktiga i utformandet av dokumentationen. Genom de svar vi fick kände vi att detta inte var något som förskollärarna reflekterat över. Svaren på frågan blev korta och vi kunde se att barnen inte var delaktiga i denna del av dokumentationen. Vi känner att det här finns stor möjlighet för utveckling, att det inte behöver vara så komplicerat att göra barnen delaktiga. Vår tanke är att om detta område inte är något som förskollärarna tänkt kring innan, gör detta kanske att de svarar på det vis som vi sett. Varför får då barnen inte vara delaktiga i utformandet? Det vi får fram genom vår empiri är bristen på tid och att barnen är små och då inte skulle kunna hantera detta moment. När vi går in på delaktigheten i den pedagogiska dokumentationen ser vi i empirin barnens delaktighet i större bemärkelse. Det är förskollärarna som bestämmer över

dokumentationen, de nämner samtidigt att det är barnens intressen som styr vad som dokumenteras. Men vi undrar här i vilken utsträckning de är medvetna över den subjektivitet som alltid finns med, hur dokumentationen färgas beroende av vem som gör den. Detta är något som lyfts av bland annat Dahlberg m.fl. (2001) och Palmer (2012), de förklarar att subjektiviteten inte går att komma ifrån, men att medvetenheten om denna gör att vi kan titta på oss själva med kritiska och självreflekterande ögon. Under vår intervjustudie får vi fram att självreflektion görs, men att det då främst tittas på vad barnen fått ut av en aktivitet och hur förskolläraren kan använda detta för att gå vidare. Detta ser vi är det framträdande synsättet på självreflektion i samband med den pedagogiska dokumentationen.

Hur stämmer förskollärarnas uppfattning om vad som menas med pedagogisk dokumentation med hur de praktiskt använder den i verksamheten? Detta är något som vi ser som en intressant fråga. I vår empiri framträder det en vision om pedagogisk dokumentation och allt vad den kan användas till. Det som syns tydligt är att den kan användas som ett verktyg för att se och upptäcka saker hos barnen och som en del i reflektionsarbete tillsammans med barnen. Lenz Taguchi (1997) berättar att vi genom den pedagogiska dokumentationen kan få syn på barnens erfarenheter och kunskap, vilket sedan kan användas av pedagoger och barn tillsammans som ett sätt för barnet att reflektera över sin läroprocess. I vår empiri framkommer bristen på tid och planeringstid som en begränsning till att få den pedagogiska dokumentationen att överrensstämma med den intention förskollärarna i vår intervjustudie har med den. Vi kan se i vår undersökning att det förskollärarna upplever som begränsad tid leder till mindre reflektion och att dokumentationen används pedagogiskt i den utsträckning den har potential till. Vi ser det som att förskollärarna ser många möjligheter i användandet av pedagogisk dokumentation, men att det inte finns utrymme för detta i verksamheten.

Hur skulle pedagogisk dokumentation då kunna bli en del i verksamheten, utan att det kan uppfattas som ytterligare ett moment. Vi kan utläsa att detta sätt att använda sig av dokumentation uppfattas som tidskrävande. På samma gång undrar vi då om det behöver vara något som tar så mycket tid? Wehner-Godée (2000) lyfter detta område och förklarar att för att pedagogisk dokumentation inte ska upplevas som en börda menar författaren att den inte bör läggas på som ett ytterligare moment i verksamheten, utan vävas in i den verksamhet som finns. Samtidigt kan vi av empirin utläsa att den pedagogiska dokumentationen ses som ett extra moment. Om förskollärarna ser på det ökande användandet av pedagogisk dokumentation på detta vis, vilket framkommit i vår intervjustudie, då har vi en förståelse för att tiden upplevs som en svårighet vad gäller den pedagogiska dokumentationen. Något annat

som vi tänker kan spela en roll i att tiden upplevs som bristvara kan vara att det är ett nytt sätt att arbeta med dokumentation i förskoleverksamheten. Wehner-Godée (2000) menar att detta även kan leda till förvirring och en sämre version av den pedagogiska dokumentationen. Vi kan i vår empiriundersökning se att det i huvudsak var i samband med att den nya läroplanen för förskolan kom som första kontakten till pedagogisk dokumentation gjordes. Genom detta drar vi slutsatsen att detta är något som förskollärarna till stor del nyligen börjat använda sig av och då därför upplevs ta tid. En sista aspekt på detta område hittar vi i förskollärarnas utbildning. Pedagogisk dokumentation har haft lite eller ingen plats i förskollärarnas utbildning ser vi i vår empiri. Kan även det vara en bidragande orsak till att tidsbristen lyfts fram i så stor utsträckning undrar vi? Om användandet av dokumentation på detta vis haft större plats i utbildningen, hade det då blivit en naturlig del av verksamheten?

Lindh (I Svenning, 2011) nämner att pedagogisk dokumentation inom Reggio Emilia används för att upptäcka hur barnet tänker och ser på världen omkring dem. Hon betonar att det inte ses som ett sätt att få syn på barnets utveckling och vad det kan. Även Lenz Taguchi (1997) förklarar att vi med hjälp av pedagogisk dokumentation kan ta del av barnets upplevelser bland annat genom att dokumentera det de säger och gör, barnets olika uttryck. Det innehåll vi hittar här är att pedagogisk dokumentation används för att synliggöra barnet och dess tankar. Hur stämmer då detta överrens med det sätt vi använder oss av pedagogisk dokumentation i Sverige idag? Vad står det egentligen om pedagogisk dokumentation i den reviderade läroplanen? Vi kan i vår empiri se en skillnad i förskollärarnas syfte med användandet av dokumentation på detta pedagogiska vis. Det syfte som ligger bakom den pedagogiska dokumentation styr sedan hur den används i verksamheten. Vi kan empirin se att om syftet med pedagogisk dokumentation är att få syn på barnets utveckling, då används dokumentationen för att se vad barnet lärt sig. Då ser vi ett fokus på det färdiga resultatet och att det är målet som är det viktiga istället för vägen dit. Medan om syftet med den pedagogiska dokumentationen är att få syn på barnets lärandeprocesser, kan vi i vår empiriska undersökning se att fokus istället läggs på vägen dit istället för målet. Detta är något som förvånat oss, att beroende på hur den pedagogiska dokumentationen och även läroplanen tolkas så används det i praktiken på skilda sätt med olika syften. Kan den reviderade läroplanen ha något med detta att göra? I den står det utskrivet att barnens utveckling ska dokumenteras (Skolverket, 2010). Är detta anledningen till att vi i vår empiri hittar barnets utveckling som syfte för den pedagogiska dokumentationen, är en fråga vi ställer oss. Något som framgår av vår empiriska undersökning är att läroplanen är den främsta anledningen till att användandet av pedagogisk dokumentation påbörjats i förskoleverksamheten. I läroplanen

står det inte utskrivet att det är pedagogisk dokumentation som ska användas i verksamheten, det som nämns är dokumentation. Samtidigt hittar vi i vår studie flera av de delar som i vår litteraturredel beskrivs som ett innehåll i den pedagogiska dokumentationen. Så som inom Reggio Emilia pedagogiken där den pedagogiska dokumentationen används för att få syn på barnets tankar och deras frågor och även lyfts det fram hur barnet ser på sin omvärld (Lindahl i Svenning, 2011). Denna uppfattning om pedagogisk dokumentation delas även av Lenz Taguchi (1997). Här menar vi att det blir en tolkningsfråga, vilket kan bidra att dokumentationen utförs på olika sätt. Här kommer vi in på syftet igen, beroende på vilket syfte som plockas upp från läroplanen och det syfte förskollärarna ser i arbetet med pedagogisk dokumentation formar detta hur dokumentation används i verksamheten.

7. SAMMANFATTNING

Vårt syfte med detta arbete har varit att synliggöra vad som sker med den pedagogiska dokumentationen ute i förskoleverksamheten. Vi ville genom en intervjustudie med förskollärare få överblick över deras uppfattning om vad som menas med pedagogisk dokumentation. Genom vår litteraturredel har vi sett att detta sätt att använda dokumentation kan ses som ett sätt att få ta del av barnens livsvärld. Med reflektion som en del i dokumentationsarbetet kan både barnen och pedagogerna få syn på sin lärprocess, vilket sedan kan användas för att utveckla verksamheten. På detta sätt blir det barnen som visar vägen för utvecklingen. Vi har i vår empiriska undersökning sett att pedagogisk dokumentation används av förskollärarna i förskoleverksamheten. Vi kan utläsa att den reviderade läroplanen varit en språngbräda för användandet av pedagogisk dokumentation. Något som vår intervjustudie visar är att förskollärarna ser stora möjligheter med detta sätt att använda dokumentation tillsammans med barnen, men att tiden ses som en faktor som begränsar användandet av den pedagogiska dokumentationen. Våra intervjuade förskollärare uttrycker en vision om och är positiva till arbetet med pedagogisk dokumentation. De lyfter även fram att om bara, något vi uppfattar som ”de rätta förutsättningarna” funnits, skulle barnen kunna bli mer delaktiga i själva utformandet av den pedagogiska dokumentationen och förskollärarna skulle kunna utveckla sitt användande av denna. Det syfte förskollärarna sätter i samband med pedagogisk dokumentation speglas i hur de använder pedagogisk dokumentation som verktyg i verksamheten. Vi har i vår empiri även sett hur det innehåll som pedagogisk dokumentation uppfattats innehålla ger olika vinklingar på hur det används i praktiken. Pedagogisk dokumentation har vi kommit fram till är ett verktyg för att bygga

broar mellan pedagoger, barn, föräldrar och chefer och att det hjälper till så att alla strävar mot samma mål. Med pedagogisk dokumentation som verktyg för utveckling av förskoleverksamheten får barnen möjlighet att vara delaktiga, deras intressen och tankar skapar en riktning för verksamheten mot spänning och engagemang.

7.1 Förslag för vidare forskning

Vi har genom vårt arbete med denna studie hittat några områden som är intressanta och värda att granskas djupare. Ett förslag för vidare forskning är att undersöka pedagogisk dokumentation från barnens perspektiv och på så vis få en inblick i hur barnen upplever arbetet med dokumentation, att bli observerade och fotograferade med mera.

Vi har i vår empiriska undersökning kommit fram till hur det syfte förskollärare ser i den pedagogiska dokumentationen inte alltid överensstämmer med hur de använder den praktiskt. I en fortsatt forskning skulle intervjuer kunna kompletteras med observationer av förskollärarna för att få en mer övergripande bild av hur och om dessa två delar är förenliga.

Vårt sista förslag för fortsatt forskning behandlar den etiska biten kring pedagogisk dokumentation. Hur ser förskollärare på de etiska aspekter som går att finna i arbetet med dokumentation? Vi kunde i vår empiriska undersökning se att det till viss del fanns ett tänkande hos förskollärarna om etiska frågor. Men en forskning där fokus finns på detta viktiga område ser vi som ett sätt att forska vidare kring den pedagogiska dokumentationen.

REFERENSLISTA

- Bjervås, L.-L. (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan – En diskursanalys*. Göteborgs universitet
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (2002). *Från kvalitet till meningsskapande: postmoderna perspektiv - exemplet förskolan*. Stockholm: Stockholms universitets förlag
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Elfström, I. (2005). *Varför individuella utvecklingsplaner? En studie om ett nytt utvärderingsverktyg i förskolan*. Stockholm: Lärarhögskolan
- Johansson, E. (2005). *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. [Ny utg.] Stockholm: Myndigheten för skolutveckling
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation? om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete*. Stockholm: HLS
- Lenz Taguchi, H. (2000). *Emancipation och motstånd: dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. Diss. Stockholm: Univ., 2001. Stockholm
- Lenz Taguchi, H. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent. Introduktion till intra-aktiv pedagogik*. Malmö: Gleerups
- Lindahl, I. (2009). Föreläsning, Powerpoint. HKR, Högskolan i Kristianstad
- Lindahl, I. (2011). *Introduktion till den svenska upplagan*. I: Svenning, B. (2011). *Vad berättas om mig? Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Lund: Studentlitteratur AB
- Palmer, A. (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan: pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Skolverket

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Svenning, B. (2011). *Vad berättas om mig? Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Lund: Studentlitteratur AB

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Wehner-Godée, C. (2005). *Att bedöma små barns kunnande*. I: Lindström, L. & Lindberg, L. (Red.) *Pedagogisk bedömning: Om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap (1 uppl.)*. Stockholm: HLS Förlag

Wehner-Godée, C. (2000). *Att fånga lärandet: pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*. (1. uppl.) Stockholm: Liber

Åsén, G. (2002). *Utvärdering i förskolan – frågor och exempel*. Stockholm: Liber

Elektroniska källor

Lindgren, A.-L. & Sparrman, A. (2003). *Om att bli dokumenterad – etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation*. *Pedagogisk forskning i Sverige*, nr 1-2, 58-69.

Tillgänglig på: <http://www.ped.gu.se/biorn/journal/pedfo/pdf-filer/linsparr.pdf> (Hämtad 2012-10-18)

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442> (Hämtad 2012-11-07)

Svenska akademiens ordlista över svenska språket [Elektronisk resurs]. 13. uppl. (2006). Stockholm: Svenska akademien

Tillgänglig på: <http://www.svenskaakademien.se/ordlista> (Hämtad 2012-11-03)

Vallberg Roth, A.-C. (2011). *Därför måste vi diskutera bedömning i förskolan*. *Pedagogiska magasinet*. Tillgänglig på: [http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-](http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2011/09/16/darfor-maste-vi-diskutera-bedomning-forskolan)

[magasinet/2011/09/16/darfor-maste-vi-diskutera-bedomning-forskolan](http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2011/09/16/darfor-maste-vi-diskutera-bedomning-forskolan) (Hämtad 2012-10-20)

Bilaga – Intervjufrågor

1. Vad har du för utbildning?
2. Hur länge har du jobbat i förskoleverksamhet?
3. På vilket sätt har du kommit i kontakt med pedagogisk dokumentation, vill du berätta?
4. Hur kom det sig att du började med pedagogisk dokumentation?
5. Vad innebär pedagogisk dokumentation för dig? Vill du berätta hur du tänker?
6. Hur använder du dig av pedagogisk dokumentation i verksamheten? Ge exempel.
7. Vad är ditt syfte med att använda pedagogisk dokumentation?
8. Vart tar den pedagogiska dokumentationen vägen efter att den är gjord?
9. På vilket sätt är barnen delaktiga i den pedagogiska dokumentationen?
10. Är barnen delaktiga i själva utformandet av dokumentationen på något sätt?
11. Hur länge har du använt dig av pedagogisk dokumentation i verksamheten?
12. Vad tänker du är skillnaden mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation?
13. Ser du några svårigheter med pedagogisk dokumentation?
14. Ser du några möjligheter med pedagogisk dokumentation?
15. Använder du/ni er av någon annan metod av dokumentation? Dokumenteras barnens lärande på något annat sätt? (Exempelvis IUP, TRAS)
16. Ingick det någon utbildning kring pedagogisk dokumentation i din lärarutbildning?
17. Har du fått någon fortbildning kring pedagogisk dokumentation, i så fall hur och när?